

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 28 - 31

DOÇ. DR. HASAN KAYIRGAN

YAŞLILIK SİGORTASINDAN SAĞLANAN HAKLAR VE YARARLANMA ŞARTLARI

MADDE 28- Yaşlılık sigortasından sigortalıya sağlanan haklar şunlardır:

a) Yaşlılık aylığı bağlanması.

b) Toptan ödeme yapılması.

(Değişik ikinci fıkra: 17/4/2008-5754/16 md.) İlk defa bu Kanuna göre sigortalı sayılanlara;

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmaları ve en az 9000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için prim gün sayısı şartı 7200 gün olarak uygulanır.

b) (a) bendinde belirtilen yaş şartı;

1) 1/1/2036 ilâ 31/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

2) 1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

3) 1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

4) 1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

5) 1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

6) 1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

7) 1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65, olarak uygulanır. Ancak yaş hadlerinin uygulanmasında (a) bendinde belirtilen prim gün sayısı şartının doldurulduğu tarihte geçerli olan yaş hadleri esas alınır.

Sigortalılar, ikinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabilirler.^[44]

Sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 25 inci maddenin ikinci fıkrasına göre malûl sayılmayı gerektirecek derecede hastalığı veya engelliliği bulunan ve bu nedenle malûllük aylığından yararlanamayan sigortalılara, en az onbeş yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3960 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır.^[45]

Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurumlarınca usûlüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbî belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının;

a) % 50 ilâ %59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,

b) % 40 ilâ %49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün,

malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla ikinci fıkranın (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bunlar 94 üncü madde hükümlerine göre kontrol muayenesine tâbi tutulabilirler.

Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işlerinde sürekli veya münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar için ikinci fıkrada belirtilen yaş şartı 50 olarak uygulanır.^[46]

55 yaşını dolduran ve erken yaşlanmış olduğu tespit edilen sigortalılar, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde yaşlılık aylığından yararlanırlar.

(Ek fıkra: 17/4/2008-5754/16 md.) Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğu

bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir.^[47]

(Değişik fıkra: 17/4/2008-5754/16 md.) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yaşlılık aylıklarından yararlanabilmek için, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen sigortalının çalıştığı işten ayrıldıktan, (b) bendinde belirtilen sigortalının sigortalılığa esas faaliyete son verip vermeyeceğini beyan ettikten sonra yazılı istekte bulunmaları, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen sigortalıların ise istekleri üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı alındıktan sonra ilişkilerinin kesilmesi şarttır.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması zorunludur.

Bu maddenin uygulamasına ilişkin usûl ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

YAŞLILIK AYLIĞININ HESAPLANMASI

MADDE 29- (Değişik: 17/4/2008-5754/17 md.)

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile aynı fıkranın (c) bendine göre bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığı, aşağıdaki hükümlere göre belirlenecek ortalama aylık kazancı ile aylık bağlama oranının çarpımı sonucunda bulunan tutardır.

Ortalama aylık kazanç, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibarî hizmet süresi ile fiili hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır.

Aylık bağlama oranı, sigortalının malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için %2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır. Ancak aylık bağlama oranı %90'ı geçemez.

28 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre aylığa hak kazanan sigortalılar için hesaplanacak aylık bağlama oranı, prim ödeme gün sayısı 9000 günden az olanlar için çalışma gücü kayıp oranının 9000 gün prim ödeme gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan rakamın % 60'a bölünmesi suretiyle hesaplanan gün sayısına göre, %50'yi geçmemek üzere üçüncü fıkraya uyarınca tespit edilen orandır. Prim ödeme gün sayısı 9000 günden fazla olanlar için ise toplam prim ödeme gün sayısına göre aylık bağlama oranı belirlenir. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için bu fıkrada geçen 9000 prim gün sayısı 7200 gün, %50 oranı da %40 olarak uygulanır.

Yukarıdaki şekilde hesaplanan aylığın başlangıç tarihinin yılın ilk altı aylık dönemine rastlaması halinde 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre Ocak ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranı kadar artırılarak, yılın ikinci altı aylık dönemine rastlaması halinde ise öncelikle Ocak ödeme dönemi, daha sonra Temmuz ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranları kadar artırılarak, sigortalının aylık başlangıç tarihindeki aylığı hesaplanır.

YAŞLILIK AYLIĞININ BAŞLANGICI VE KESİLMESİ

MADDE 30- 4 üncü maddenin birinci fıkrasının;

a) (a) ve (b) bentlerinde belirtilen sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazananlara, yazılı istek tarihinden sonraki,

b) (Değişik: 17/4/2008-5754/18 md.) (c) bendinde belirtilen sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazananlara, yetkili makamdan alınan emekliye sevk onayı üzerine görevleriyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden,

c) (Değişik: 17/4/2008-5754/18 md.) (c) bendinde belirtilen sigortalılardan her ne şekilde olursa olsun görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanlar ile kontrol muayenesi sonucu aylığı kesilenlerden yaşlılık aylığına hak kazananlara ise istek tarihini takip eden, ay başından itibaren aylık bağlanır.

Aylığın ödenmesine başlanacağı tarihte hastalık sigortasından geçici iş göremezlik ödeneği almakta olan sigortalının yaşlılık aylığı, geçici iş göremezlik ödeneği verilme süresinin sona erdiği tarihi takip eden ay başından başlar. Ancak, bağlanacak yaşlılık aylığı geçici iş göremezlik ödeneğinin aylık tutarından fazla ise, aradaki fark birinci fıkraya göre tespit edilecek tarihten başlanarak verilir.

(Değişik üçüncü fıkra: 17/4/2008-5754/18 md.) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olan kişilerden yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra;

a) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) (...)^[49] bendi hariç olmak üzere bu Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesilir. Bunlardan bu Kanuna tabi çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Yaşlılık aylığı kesilenlerden, işten ayrılarak (...)⁴⁹ yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanlara ya da emekliye ayrılan veya sevk edilenlere, yazılı istek tarihini veya görevinden ayrıldığı tarihi takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden yaşlılık aylığı hesaplanarak bağlanır. Yeni aylık, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılacak artışlar uygulanarak bu fıkroda belirtilen aylık başlangıç tarihi itibarıyla bulunan tutarı ile emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylığın toplamından oluşur. Emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylık, talep tarihindeki emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı ve emeklilik sonrası çalışmaya ait prime esas kazançları üzerinden 29 uncu maddeye göre hesaplanan aylığın emeklilik sonrası prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır.

b) (Değişik: 29/1/2016-6663/24 md.) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında çalışmaya başlayanlardan aylıklarının kesilmesi için yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıkları talep tarihini takip eden ay başından itibaren kesilir. Bu sigortalılar hakkında bu fıkranın (a) bendi hükümleri uygulanır.

(Mülga dördüncü fıkra: 17/4/2008-5754/18 md.)

(Mülga beşinci fıkra: 29/1/2016-6663/24 md.)

YAŞLILIK TOPTAN ÖDEMESİ VE İHYA

MADDE 31- (Değişik: 17/4/2008-5754/19 md.)

4 üncü maddenin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan, herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında ise kendi adına bildirilen, (b) bendi kapsamında ise ödediği malûllük, yaşlılık

ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verilir.

Bu Kanuna göre toptan ödeme yapılarak hizmetleri tasfiye edilmiş bulunanlardan, yeniden bu Kanuna tabi olarak malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olanlar, yazılı olarak müracaat etmeleri halinde, aldıkları toptan ödemenin ödeme tarihi ile yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan tutarın ilgiliye tebliğ tarihini takip eden ayın sonuna kadar ödemeleri halinde, bu hizmetler ihya edilerek bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınır.

KAYNAKÇA

- Alper**, Y. (2019), Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, 5. B., Dora Yayıncılık, Bursa.
- Arıcı**, K. (1999), Bataktan Gün Işığında Türk Sosyal Sigorta Sistemi, Türkar Yayıncılık, Ankara.
- Arıcı**, K. (2005), “Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından Yeni Bir Sorun: Yaşlı İşçiler”, A. *Can Tuncay’a Armağan*, Legal, İstanbul.
- Arıcı**, K. (2015), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Gazi, Ankara.
- Aslanköylü**, R. (2013), *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi* (SSK ve BAĞ-KUR KANUNU ile Karşılaştırmalı), C. I., Bilge, Ankara.
- Başterzi**, F. (2006), Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayını, Ankara.
- Başterzi**, S. (2011), “5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları – Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. II, Beta Yayıncılık, İstanbul, s. 2203-2242.
- Caniklioğlu**, N. (2012), “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Anayasal Sosyal Haklar*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 157-176.
- Caniklioğlu**, N. (2006), “Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları”, *Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- Ergin**, H. (2007), “5510 Sayılı Yasanın Geçici Hükümlerine İlişkin Bir İnceleme”, Legal İSGHD., C. 4, S. 13, İstanbul, s. 221-280.
- Ergin**, H. (2008), “Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, C. 3, S. 10, İstanbul 2008, 178-190.

Ertan, E. (2008), “Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi – Karar İncelemesi”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, C. 4, S. 19, 2008, s. 241-251.

Ertürk, Ş. (2008), “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun’dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış”, *Legal İSGHD*, C. 5, S. 19, İstanbul, s. 1045-1066.

Göktaş, M.; Çakar, E.; Özdamar, M. (2011), *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011.

Güzel, A.; Okur, A. R.; Caniklioğlu, N. (2020), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 18. B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2020.

Kuruca, M.; Özdamar, Murat. (2013), *Tüm Yönleriyle Emeklilik*, 2. B., Yaklaşım, Ankara.

Okur, A. R. (2010), “İşe İade Davası ile Yaşlılık Aylığı Talebinin Çakışması”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, C. 5, S. 17, İstanbul 2010, s. 123-137.

Okur, A. R. (2011), “Çalışmanın Gelir ve Aylıklara Etkisi”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2141-2179.

Okur, A. R.; Ergin, H. (2007), “5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 Tarihli Taslağın Değerlendirilmesi”, *Legal İSGHD*, C. 4, S. 16, İstanbul, s. 1473-1482.

Okur, A. R.; Laçiner, H. (2006), “Reform Sırasında Yaşlılık Aylığı Koşulları”, *Tes-İş Dergisi*, S. 3, Ankara 2006, s. 66-75.

Özer, H. D. (2012), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012 (Yaşlılık Aylığı).

Pakin Akın, E. (2005), *Türk Hukukunda Kadın İşçilerin Sosyal Güvenliği*, Legal Yayıncılık, İstanbul.

Polat, G. (2011), *Yaşlılıkta Gelir Güvencesi*, Legal Yayıncılık, İstanbul.

Sözer, A. N. (2019), *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 4. B. Beta Yayıncılık, İstanbul.

Şakar, M. (2014), *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 11. Bası, Beta, İstanbul.

Şimşek, A. (2010), *Kurumlara, Memurlara, Adaylıktan Emekliliğe Memurların Sosyal Güvenliği*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Şimşek, N. (2012), *SSK ve BAĞKUR’da Emeklilik*, Yaklaşım, Ankara.

Tezel, A.; Kurt, R. (2009), *Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması*, 6. B., Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Tuncay, C.; Ekmekçi, Ö. (2019): *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 20. Bası, Beta, İstanbul.

Uğur, M. (2012), “Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Sağlanan Haklar”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 7, S. 28, İstanbul 2012, s. 215-222

Uşan, F. (2009), Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 1. B., Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Ünal, C. (2012), Özürlülerin Sosyal Güvenlik Hakları Dünyadaki Yeni Yaklaşımlar Işığında Öneriler, Beta Yayıncılık, İstanbul.

ANLATIM PLANI

I. YAŞLILIK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

A. YAŞ ŞARTININ YERİNE GETİRİLMESİ

1. Yaş Koşulu Bakımından Korunanlar
2. Yaş Koşulundan Muaf Olanlar

B. BELİRLİ BİR SÜRE PRİM ÖDEMEK

1. Genel Olarak
2. Kanunda Öngörülen Prim Ödeme Koşulu

C. İŞTEN AYRILMA

1. İşten Ayrılmayı Gerektiren Durumlar
  - a. Genel Olarak
  - b. 4/1-a Sigortalıları İçin İşten Ayrılma
  - c. 4/1-c Sigortalıları İçin İşten Ayrılma Koşulu
- B. İşten Ayrılmayı Gerektirmeyen Durumlar

D. Kuruma Başvurma

1. Başvurunun Kurum Tarafından Kabul Edilmesi
2. Başvurunun Kurum Tarafından Reddedilmesinin Ardından Kanunda Aranılan Koşulların Yargılama Safhasında Gerçekleştirilmesi
3. Kurumun Hatalı Bildirimi Nedeniyle İşten Ayrılan Kişinin Zararının Tazmini

II. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI

A. Yaşlılık Aylığının Başlangıcı

B. Yaşlılık Aylığının Ödenememesi Sebebiyle Kurum Tarafından Avans Verilmesi

C. Aylıkların Hesaplanması

D. Yaşlılık Aylığı Bağlanmaması Nedeniyle Ortaya Çıkan Sonuçlar

1. Toptan Ödeme
2. İhya

I. YAŞLILIK AYLIĞINA HAK KAZANMA KOŞULLARI

A. YAŞ KOŞULUNUN YERİNE GETİRİLMESİ

SSGSSK'nın 28. maddesi uyarınca 30.04.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olanlar açısından yaşlılık sigortasından sağlanan haklara sahip olabilmek için kadın sigortalıların 58 yaşını, erkek sigortalıların ise 60 yaşını doldurmaları şartı öngörülmüştür. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasının b bendine göre ise kanun tarafından öngörülen yaş sınırının 2036 yılına kadar prim ödeme şartını yerine getirenler için uygulanacağı anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra prim ödeme şartını tamamlayanlar bakımından ise kadın ve erkekler için kademeli olarak 2048 yılına kadar yaş koşulu arttırılmıştır¹.

Bu bağlamda, belirtilen tarihlerde prim ödeme gün sayısı koşulunu yerine getirenlerden,

1/1/2036 tarihine kadar kadın için 58, erkek için 60,

1/1/2036 ilâ 31/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65 yaş şartı aranacaktır (SSGSSK. m. 28/2).

SSGSSK'nın yaşlılık sigortasına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerinin uygulanmasında, sigortalıların mülga 02.06.1949 tarihli ve 5417 sayılı Kanun ve mülga 04.02.1957 tarihli ve 6900 sayılı Kanun ile 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı, 02.09.1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17.10.1983 tarihli ve 2926 sayılı ve 08.06.1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlara, 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı SSK'nın geçici 20. maddesine tâbi sandıklara veya bu Kanuna göre ilk defa yaşlılık sigortasına tâbi olduğu tarihte, nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri esas alınacaktır (SSGSSK. m.57/2) (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği m. 85/3). Bununla beraber kimi durumlarda birden fazla nüfus kaydının bulunması veya nüfus kaydı ile nüfus cüzdanında yer alan doğum tarihleri arasında bilgilerin uyuşmadığı görülmektedir. Söz konusu husus da Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde düzenleme altına alınmış ve 85. maddede sigortalılar ile hak sahiplerinin nüfus cüzdanlarındaki doğum tarihleri ile nüfus kayıtlarındaki doğum tarihleri arasında fark varsa nüfus kayıtlarındaki tarihin, birden fazla nüfus kaydı bulunanların, bu kayıtları arasında fark varsa nüfus kayıtların-

¹ Tasarıda yaş bakımından 2075 yılına kadar kademeli geçişe yer verilmiş ve 68 yaşında yaşlılık sigortasında faydalandırılması öngörülmekte idi (Caniklioğlu, (2006), s. 200).

daki eski tarihli kaydın, birden fazla nüfus kaydı bulunanlardan, kayıtlarının birisinin idare veya mahkemelerce verilmiş bir kararla yapılmış veya düzeltilmiş olması durumunda kararların kesinleşmiş olması şartıyla nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olsa bile bu kaydın esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

Belirtilen tarihlerde prim gün sayısı şartını yerine getiremeyecek bir sigortalı için 2048 yılından itibaren yaş şartı 65 olarak uygulanacaktır. Yaş şartının ülkemiz açısından oldukça yüksek olduğu da eleştiri konusu olmuştur². Belirli bir yaşa ulaştıktan sonra işini kaybetmiş bir kişinin -özellikle vasıflı olmayan yaşlı işçiler bakımından- tekrar iş bulabilmesinin güçlüğü ortada olduğundan bu konuda yeni çözümler getirilmesi gerektiği savunulmaktadır³. Bunun yanında 50 yaşından sonra işsizlik sigortasından faydalanamayanlar açısından işten ayrıldıktan belli bir süre sonra (örneğin 3 ay) kısmi aylık bağlanması önerisi sunulmuştur⁴. Buna ilaveten emeklilik yaşının tespit edilmesinde sigortalının yaşı yanında ülkedeki istihdam yapısının da belirleyici olması gereği vurgulanmıştır⁵.

SSGSSK'ya göre ilk defa sigortalı olan kişilerin prim ödeme gün sayılarını 2048'den önce yerine getirmelerinin zorluğu ifade edilmiş ve bu Kanuna göre ilk defa sigortalı olanlar açısından yaş şartının 65 olarak uygulanacağı belirtilmiştir⁶. Bir işçinin ödemekle yükümlü tutulduğu 7200 prim ödeme gün sayısı 20 yıl çalışmasına karşılık gelmektedir. Buna göre de 2010 yılında çalışmaya başlayan ve çalışmasını aralıksız sürdüren bu işçi 2030 yılında prim ödeme gün sayısı koşulunu yerine getirdiğinden kanunda aranan kademeli yaş şartına takılmayacak ve yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi için erkek sigortalı için 60, kadın sigortalı için ise 58 yaşına ulaşması yeterli görülecektir. Bu bakımdan 2021 yılında çalışmaya başlayan 4/1-b ve 4/1-c kapsamındaki erkek sigortalılar ve 2023 yılında ilk defa çalışmaya başlayan aynı kapsamdaki kadın sigortalılar ile 2026 yılında çalışmaya başlayan 4/1-a kapsamındaki erkek sigortalılar ve 2028 yılında çalışmaya başlayan 4/1-a kapsamındaki kadın sigortalılar prim ödeme şartını 2048 yılında tamamlayacakları için bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri 65 yaşını tamamlamalarına bağlı olacaktır⁷.

² 18 yaşında işe başlamış ve prim ödeme şartını 20 yıl içerisinde yerine getirmiş bir sigortalının uzun süre yaşlılık sigortasından mahrum bırakılmasının sakınca teşkil ettiği yönünde bkz.: **Ertürk**, (2008): 1051; "65 yaş öngören ve bu yaş dahi arttırma ihtiyacı içinde olan Batılı ülkelerin demografik yapısı ile ülkemiz aynı yapıda değildir. Ülkemizde Batıda olduğu gibi "nüfus yaşlanması" sorunu yoktur. Türkiye nüfusu genç ve dinamiktir. Buna karşılık, ortalama yaşama umudu Batıdakinden düşüktür.", **Şakar**, (2014): 243-244.

³ **Arıcı**, (1999): 53; **Arıcı**, (2005): 943; **Caniklioğlu**, (2006): 191.

⁴ **Arıcı**, (2005): 949.

⁵ **Caniklioğlu**, (2012): 170.

⁶ **Şakar**, (2014): 244.

⁷ "SSGSSK. TBMM.de görüşülürken kamuoyunda ortaya çıkan serzenişlerin etkisinde kalmış 65 yaş koşulunun hemen yürürlüğe gireceği, sigortalıların ancak mezarda emekli olabilecekleri

1. Yaş Koşulu Bakımından Korunanlar

Gerek 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda ve gerekse de 4759 sayılı Kanunla getirilen geçiş hükümlerinde yer alan prim ödeme gün sayıları ve yaş şartları genel olarak belirlenmiştir. Ancak Kanun koyucu bazı sigortalıların bu şartları çalışma koşulları ile sosyal konumlarını dikkate alınarak yerine getiremeyeceklerini öngörmüştür. Bu nedenle de prim ödeme gün sayıları ve yaş şartı açısından şartları daha esnek hale getirmiştir. Kolaylaştırılmış emeklilik olarak adlandırabileceğimiz bu hükümler ayrıca inceleme konusu yapılmıştır:

a. Prim Ödeme Gün Sayısını Tamamlayamayan İleri Yaştakiler

Yaşlılık sigortasından sağlanan yardımlara hak kazanabilmek için gereken prim ödeme gün süresi koşulunu tamamlayamamış ve yaşı da ilerlemiş olan sigortalılara kanun koyucu birtakım imkânlar sağlamıştır. Buna göre; sigortalılar, 28. maddenin ikinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir (SSGSSK. m.28/3). Söz konusu hükümde yaş şartının arttırıldığı görülmektedir. Zira genel kurala göre 2030 yılında 60 yaşında 7200 gün prim ödeme şartını yerine getiren 4/1-c sigortalı bir kişi, yaşlılık sigortasına hak kazanması mümkün iken bu hükümde 5400 gün sigorta primi ödemiş olan bir kişinin 63 yaşında yaşlılık aylığına ve yaşlılık sigortasından sağlanan diğer yardımlara hak kazanacağı belirtilmiştir. Ancak bu artış her hâlükârda 65 yaş geçemeyecektir (SSGSSK. m. 28/3). Bu düzenleme ile 102 sayılı Sözleşmenin 26. maddesinde yer alan yaşlılık yardımlarının yapılabilmesi için öngörülebilecek azami yaşın 65 olacağını belirten hüküm ile de uygunluk sağlanmıştır⁸. Nitekim 2041 yılında prim ödeme şartını yerine getiren bir erkek sigortalının 63 yaşına varması aranmakta iken aynı yılda prim ödeme gün sayısı azaltılarak şartı yerine getiren bir sigortalı açısından genel kurala göre 3 yıl eklenerek 66 yaşını tamamlaması aranmayacak, kanunun 65 yaşını azami sınır olarak öngörmesinden dolayı 2041 yılında gerekli prim ödeme sayısını yerine getiren erkek sigortalı için yaş şartı 65 olarak uygulanacaktır⁹.

Öğretide bir görüş tarafından 4/1-b'li sigortalıların kolaylaştırılmış emeklilik hükümlerinden faydalanamayacağı belirtilmektedir¹⁰. Buna gerekçe olarak da SSGSSK'nda bağımsız çalışanların kapsamında yer aldığı 4/1-b'li si-

izlenimi edinilmiş ise de bu sayıalar gerçeği yansıtmamaktadır. 65 yaş uygulamasına yaklaşık 40 sene sonra başlanacaktır., **Aslanköylü**, (2013): 1302.

⁸ **Okur- Ergin**, (2007): 1452; maddenin ilk halinde 65 yaş azami yaş sınırı olarak öngörülmediğinden 102 sayılı Sözleşme'nin 26. maddesine aykırılık teşkil ettiği yönünde bkz. **Ergin**, (2007): 230.

⁹ **Güzel-Okur-Canıklıoğlu**, (2020): 508 vd.

¹⁰ **Aslanköylü**, (2013): 1301.

gortallılar için prim ve primle ilgili borçlarının bulunmaması şartının mevcut olması (SSGSSK. m. 28/8) gösterilmektedir. Ancak kanaatimizce ifade edilen hükümde bağımsız çalışan sigortalılar için istisnai bir hüküm öngörülmediğinden prim şartını yerine getiremeyen 4/1-b'li bir sigortalı da 5400 prim ödeme gün sayısı şartını yerine getirmek ve kanunda aranan yaş şartına 3 yaş eklemek suretiyle oluşan yaşı tamamlaması halinde yaşlılık sigortasından faydalanabilmelidir.

Kanunda prim ödeme gün sayısının azaltılması sonucu sağlanan kolaylığın karşısında yaş şartının arttırılmasının yaşlılık sigortasından faydalanma imkânını daha da zorlaştırdığı savunulmuştur¹¹. Buna karşın geç yaşta çalışmaya başlayan sigortalılar için kanun tarafından prim ödeme gün sayısının azaltılması yaşlılık sigortasından faydalanmak açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Genel hükümlere göre genç yaşta çalışmaya başlayan bir sigortalının halihazırda kanunda aranan yaş koşuluna ulaşması halinde zaten prim ödeme gün sayısına kolaylıkla ulaşabilmesi mümkündür. Bu bakımdan öngörülen düzenleme yaş şartının arttırılmasına karşılık sigortalının lehinedir.

b. Erken Yaşlananlar

Günümüzde ülkeler kronolojik yaşı esas alarak yaşlılık sigortası yardımlarını sağlar. Ancak bazı düzenlemelerle biyolojik yaşlılık olgusuna da itibar edilir. İşte kanun koyucu biyolojik bir durum olan erken yaşlanma olgusunu dikkate almış ve SSGSSK'nın 28/7 fıkrası gereğince kurum sağlık kurulunca erken yaşlandığına karar verilen sigortalılar için yaş şartını 55¹² olarak kabul etmiştir¹³. Erken yaşlanan sigortalının yaş koşulu bakımından indirimde gidilmiş fakat diğer şartların tamamlanması aranmaya devam edilmiştir. Bunun yanında erken yaşlanma olgusunu gösteren sağlık raporunu ibraz etmeden yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunulması halinde sigortalı, durumunun tespitine yönelik sağlık kurulu raporunun temini amacıyla kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluna sevk edilecektir¹⁴.

SSGSSK'nın yürürlük tarihi olan 30.04.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar için kanunda bir geçiş hükmü öngörülmemiştir. Bu nedenle mülga sosyal güvenlik kanunlarına tabi olarak çalışan sigortalılar için de yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları açısından madde 28/7 hükmü uygulama alanı bulacaktır¹⁵.

¹¹ **Caniklioğlu**, (2006): s. 202.

¹² SSGSSK'nın 28. maddesinin 7. fıkrasının ilk halinde erken yaşlanma yaşı "50" olarak öngörülmüş iken 17.04.2008 gün ve 5754 sayılı kanunun 16. maddesiyle "55" olarak kabul edilmiştir.

¹³ **Arıcı**, (2015): 368; N. **Şimşek**, (2012): 216.

¹⁴ **Tuncay-Ekmekçi**, (2019): 528; N. **Şimşek**, (2012): 216.

¹⁵ **Kuruca-Özdamar**, (2012): 102; **Özer**, (2012): 247; S. **Başterzi**, (2011): 2217; **Sözer**, (2019): 389; 506 sayılı Kanun döneminde erken yaşlanma seçeneği yeni düzenleme ile teke

Erken yaşlanan sigortalılar 506 sayılı SSK'nın 60. maddesinde de ele alınmıştır. Buna karşın bağımsız çalışanlar ve kamu görevlilerin tabi olduğu Bağ-Kur Kanunu ile Emekli Sandığı Kanunu'nda söz konusu hak tanınmamıştır. Ancak tüm sigortalılar SSGSSK. kapsamında ele alınmıştır. Bu çerçevede artık bağımsız çalışanlar ile kamu idarelerinde çalışanlar da erken yaşlanma halinde yaşlılık sigortası talebinde bulunabileceklerdir¹⁶.

Erken yaşlanmanın nasıl belirleneceği ise Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği'nde¹⁷ açıklanmıştır. Yönetmeliğe göre biyolojik yönden, 55 yaşını doldurmuş bir insan derecesinde yaşlanmış ve çalışma gücünün bu seviyeye düşmüş olduğu tayin ve tespit edilenler, erken yaşlanmış sayılırlar. Erken yaşlanma hâlinin tespitine esas alınmak üzere Sağlık Hizmeti Sunucuları tarafından düzenlenen raporlar esas alınarak erken yaşlanma hâlinin bulunup bulunmadığına Kurum Sağlık Kurulunca karar verilecektir (ÇGY. m.25/2). Erken yaşlanma talebinin reddine karşı sigortalının Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'na başvurması halinde, bu kurul kararına kurum uymakla mükellef olup, sigortalı kurul kararına karşı yargı yoluna başvurabileceklerdir¹⁸. Bunun yanında bu yönetmeliğin geçici 1. maddesi uyarınca bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce erken yaşlanma durumlarının tespiti talebinde bulunan sigortalılar ve hak sahipleri için, yürürlükten kaldırılan ilgili sosyal güvenlik mevzuatının 5510 sayılı Yasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı, 5. maddesinde sigortalı ve hak sahiplerinin çalışma gücü oranlarının a) Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri, b) Devlet Üniversitesi, c) Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı asker hastaneleri, ç) sigortalıların ikamet ettikleri illerde (a), (b), (c) bentlerinde belirtilen hastanelerin bulunmaması durumunda Sağlık Bakanlığı tam teşekküllü hastanelerin yetkili olduğu, bildirilmiş, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 56. maddesinde ise Kurum Sağlık Kurulunca verilen karara karşı yapılan itirazların Yüksek Sağlık Kurulunca inceleneceği bildirilmiştir. Kural olarak Yüksek Sağlık Kurulunca verilen karar Sosyal Güvenlik Kurumunu bağlayıcı nitelikte ise de; diğer ilgililer yönünden bir bağlayıcılığı olmadığından Yüksek Sağlık Kurulu Kararına itiraz edilmesi halinde inceleme Adli Tıp Kurumu aracılığıyla yaptırılmalıdır¹⁹.

indirgenmiş ve erken yaşlanma nedeniyle yaşlılık aylığı alma koşulları ağırlaştırılmıştır (Sözer, (2019): 389).

¹⁶ Sözer, (2019): 411.

¹⁷ RG., 11.10.2008, S. 27021.

¹⁸ Güzel-Okur-Caniklioğlu, (2020): 529-530.

¹⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 28.06.1976 günlü, 1976/6-4 sayılı kararı da bu yöndedir (Y21HD., 17.12.2019, E. 2019/2077, K. 2019/7834).

c. Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Ağır Engelli Çocuğu Olan Kadın Sigortalılar

Maluliyet (özürlülük) konusunda sosyal sigortalar hukukunda ayrıcalıklı nitelikte hükümlerin vazedildiği bilinmektedir. Bu bakımdan çalışırken malul olanlara maluliyet sigortası (m. 25), çalışmaya başlamadan önce malul olanlara yaşlılık sigortası (SSGSSK. m. 28/4,5) ile koruyucu hükümler getirilmiştir. Buna ilaveten SSGSSK. ile daha da ileriye gidilmiş ve önceki yasal düzenlemelerde bulunmayan sigortalı dışında bir başkasının engellilik durumu, yaşlılık sigortasından faydalanmak bakımından yeni bir kolaylaştırıcı yol olarak öngörülmüştür²⁰.

SSGSSK'nın 28/8 maddesine göre kadın sigortalının sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğunun bulunması halinde hizmet sözleşmesi ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar için 01.10.2008, kamu görevlileri için ise 15.10.2008 tarihinden sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte birinin emeklilik yaş hadlerinden indirileceği kabul edilmiştir²¹. Ayrıca bu sürelerin prim ödeme gün sayılarına da ekleneceği belirtilmelidir.

Bu kolaylıktan faydalanmak için kadın olmak ve sigortalının bakmakla yükümlü olduğu çocuğunun sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli olması gerekmektedir²². Velayeti kendisinde olmayan çocuğu için bir kadın sigortalı bu ayrıcalıktan faydalanamaz. Bunun yanında çocuğun evli olması durumunda da kadın sigortalının yaş haddinden indirim imkanından faydalanamaması gerekir. Zira kanun çocuğun bakmakla yükümlü olunmasından bahsetmektedir. Bununla birlikte başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan kadın sigortalıların yaş haddinden indirim yapılması için prim ödeme gün sayılarının tespitinde bakmakla yükümlü olunan çocuğun engel durumunun işe giriş tarihinden önce gerçekleşmesi durumunda işe giriş tarihinden, işe giriş tarihinden sonra engel halinin gerçekleşmesi durumunda ise engel tarihinden itibaren geçen sürelerle itibar edilecektir²³.

Başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda olma ağır engellilik; maluliyetin ağır veya nitelikli halidir²⁴. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç

²⁰ **Sözer**, (2019): 411-412; **Uğur**, (2012): 219.

²¹ **Uşan**, Sosyal Güvenlik, s. 222; **S. Başterzi**, (2011): 2217; "...Somut olayda, mahkemeye 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği **01.10.2008 tarihinden sonraki sigortalı sürelerinin dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenip ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilmesi gerekir**ken, davacının 5510 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinden sonraki sigortalı sürelerinden dörtte bir eklenen sürenin değil de tamamının emeklilik yaş haddinden indirilerek sonuca gidilmesi ve yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur...", (Y21HD., 15.03.2018, E. 2017/4062, K. 2018/2369).

²² **Arıcı**, (2015): 369; **Sözer**, (2019): 412.

²³ **Göktaş-Çakar-Özdamar**, (2011): 264; Y21HD., 12.02.2019, E. 2018/72, K. 2019/873.

²⁴ **Ünal**, (2012): 47.

çocuk ise Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliğinde²⁵ beslenme, giyinme, yıkanma ve tuvalet ihtiyaçlarını giderme gibi öz bakım becerilerini yerine getirmede, kendi başına hareket etmede veya iletişim kurmada zorluk veya yoksunluk yaşadığına ve bu becerileri başkalarının yardımı olmaksızın gerçekleştiremeyeceğine karar verilen çocukları ifade etmektedir (MTİY. m. 4/1-ç). Yine aynı yönetmelikte sürekli bakımın gerektiği haller de örneksene suretiyle sayılmaktadır: Kuadripleji, parapleji, dipleji ve sigortalının yaşamını kendi başına yürütmesine engel hemipleji veya merkezi sinir sisteminin sfinkter bozuklukları ile birlikte olan diğer hastalıklar, süreli veya sürekli ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğinde kalmayı gerektiren ve tedavi edilemeyen psikotik hastalıklar, iki gözde de yüzde yüz (tam) görme kaybı, iki elin kaybı, bir kolun omuzdan ve bir bacağın kalçadan kaybı, her iki bacağın alttan en az 1/3'ünün kaybı, tedavisi olanaksız bir hastalıktan ileri gelen ağır beslenme bozuklukları ve kaşeksiler, solunum yetmezliği nedeniyle yardımcı solunum cihazlarının sürekli kullanılması, giyinme, beslenme, fonksiyonel mobilite, bağırsak ve mesane bakımı, kişisel hijyen ve tuvalet ihtiyaçları gibi günlük yaşam aktivitelerinin sağlanamaması hastalıklar dışındaki tedavi edilemeyen ve başka birinin sürekli bakımına muhtaç olan ağır hastalıklar başka birinin bakımına muhtaç derece içerisinde kabul edilmiştir (MTİY. m. 12).

Belirtilen ilkeler uyarınca örneğin sürekli bakıma muhtaç ağır engelli çocuğu olan ve 4/1-b kapsamında bulunan bir kadın sigortalının 01.10.2013 tarihinde yaş haddinden 1 yıl 3 ay indirilecektir. Kanunun yürürlük tarihinden önceki süreler ise dikkate alınmayacaktır²⁶. Yine 01.01.2008'den itibaren ağır engel durumunun olduğu nazara alındığında 5 yıldan beri 360 gün olmak üzere 1800 gün çalışmış olan kadın sigortalının prim ödeme gün sayısının dörde bölünmesi suretiyle 450 gün bulunmuştur. 450 günün karşılığı 1 yıl 3 ay olup, bu süre yaş haddinden indirilecektir.

Birden fazla çocuğun bulunması halinde her çocuk için ayrı ayrı indirim yapılmalıdır²⁷. Kanunun tanıdığı bu ayrıcalığın olumlu bulunması²⁸ karşısında bu ayrıcalıktan yalnızca kadın sigortalıların yararlanması da haklı olarak eleştiri konusu olmuştur. Gerçekten en azından eşi hayatta olmayan ya da eşinden boşanmış ancak velayet hakkı kendisinde bulunan ve sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan erkek sigortalıların da aynı ayrıcalıktan faydalandırılması daha adil bir çözüm olacaktır. Aynı doğrultuda yer alan görüşe göre de ayrıcalıklı hükmün benimsenmesindeki amaç ağır engelli bir çocuğun bulunması ve bu çocuğun bakım yükümünü kadın sigor-

²⁵ RG., 03.08.2013, S. 28727.

²⁶ **Tezel-Kurt** (2009): 241.

²⁷ **Özer**, (2012): 267.

²⁸ **Tuncay-Ekmekçi**, (2019): 528; **Ertürk**, (2008): 1064.

talının yerine getirecek olmasıdır²⁹. Bu bağlamda aynı koşullarda olabilecek erkek sigortalının düşünülmemesi eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmuştur³⁰.

Kanun koyucu tarafından eşi sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli bulunan kadın veya erkek sigortalı bu kapsama dahil edilmemiştir. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan kadın sigortalı korunmuştur. Aynı ilkenin bir gereği olarak eşi sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli olan kadın veya erkek sigortalıların da bu imkandan faydalandırılması gerekmektedir.

Kadınlara sağlanan bu hak, ağır engelli çocuğun ölmesi, ağır engel halinin ortadan kalkması, velayet hakkının kadından alınması, malul çocuğun 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre koruma altına alınması veya çocuğun rehabilitasyon ve bakım hizmetlerinden sürekli bir şekilde faydalanıyor olması halinde sona ermektedir³¹.

Bu imkandan faydalanmak isteyen kadın sigortalının çocuğunun sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli olduğuna yönelik rapor ile kuruma başvurusu gerekmektedir. Nitekim Yargıtay sürekli bakıma muhtaç derecede çocuğu bulunmasından dolayı tespit davası açan davacının davasını henüz yaşlılık sigortasından faydalanmak için koşulları yerine getirmediği ve kurumun da yaş haddinden indirim konusunda vermiş olduğu bir ret beyanının bulunmaması sebebiyle kabul etmemiştir³².

²⁹ **Güzel-Okur-Caniklioğlu**, (2020): 530.

³⁰ **Güzel-Okur-Caniklioğlu**, (2020): 530.

³¹ **Uğur**, (2012): 219.

³² “Davacının 31.05.2002 doğumlu kızı Yaren’in sürekli başka birinin bakımına muhtaç derecede malul olduğu iddiası ile 5510 sayılı Kanununun 28/8. maddesinden yararlandırılması gerektiğinin tespiti talebinde bulunduğu, Samsun Mehmet Aydın Eğitim ve Araştırma Hastanesinden ve Adli Tıp İhtisas Dairesinden aldırılan raporlar ile; davacının çocuğunun ağır zeka geriliği, otizm, epilepsi, yürüme ve konuşma güçlüğü tanılarının konulduğu, Adli Tıp İhtisas Dairesinin raporu ile, %100 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiş sayılacağı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç olduğunun tespit edildiği Mahkemece, her an vefat etme veya başka bir sebeple, ileride tespiti zor olan Kurumca da kabul edilmeyen maluliyetin niteliği ve oranının tespitinde hukuki yararı bulunduğu gerekçesiyle kabul edildiği anlaşılmaktadır. Davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Kanununun 28. maddesinin “(Ek fıkra:17.04.2008-5754 S.K./16.mad ile eklenen) 8. fıkrası olup; “Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malül çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir.” hükmünü içermektedir. Hükmün içeriğinden açıkça anlaşılacağı üzere emeklilik ve yaşlılık aylığı talebinde bulunan kadın sigortalıların bu fıkra ile getirilen kolaylıklardan yararlanabileceği açıktır... davacının hukuki ilişkinin derhal tespitinde menfaatinin (hukuki yararının) varlığı için öncelikle, davacının bir hakkı veya hukuki durumu güncel (halihazır) ve ciddi bir tehlike ile tehdit edilmelidir. Bu tehdit çoğunlukla davalının davranışları ile ortaya çıkar. Söz konusu bu tehdidin davacı için bir tehlike oluşturabilmesi, bu tehdit nedeniyle, davacının hukuki durumunun tereddüt içinde olmasına ve bu hususun, davacıya zarar verebilecek nitelikte bulunmasına bağlıdır (Hanağası, Emel: a.g.e., s.133 vd).

d. Bakanlıkça Tespit Edilen Maden İşyerlerinde, Yeraltında Sürekli veya Dönüşümlü (Münavebeli) Olarak Çalışanlar

Maden işyerlerinde çalışanlara ilişkin çalışma ortamlarının ağır, tehlikeli ve yıpratıcı olması nedeniyle gerek İş Kanunu'nda gerekse de SSGSSK'nda koruyucu hükümler öngörülmüştür. Bu koruyucu hükümlerden bir tanesi de yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarında erken emeklilik hakkının verilmesidir. Nitekim kanun koyucu "Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinde sürekli veya dönüşümlü ayrımı yapılmaksızın yer altı işlerinde münavebeli olarak en az 20 yıldan beri çalışan sigortalılar" açısından yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yer alan yaş şartını 50 olarak belirlemiştir (SSGSSK. m. 28/6). Kanunda yer alan ifadeden fiilen çalışılan süreleri anlamak gerekir. Dolayısıyla çalışılmayan sigortalılık süreleri 20 yıla dahil edilmemelidir³³.

Koruyucu hükümlerden diğeri ise; yeraltında çalışanlara çalıştıkları her 360 günlük süre için 180 gün fiili hizmet süresi zammı uygulanmasıdır (SSGSSK. m. 40/2). Buna göre Kanununun 40. maddesindeki belirtilen şartlarda 01.10.2008'den itibaren her yıl için uygulanacak olan 180 günlük fiili hizmet süresi zammının yarısı herhangi bir üst sınıra tabi olmaksızın³⁴ kanunda belirtilen yaş sınırı olan 50 yaşından indirilecektir (SSGSSK. m. 40/4). Ancak yaş haddi indiriminden yararlanabilmek için yeraltında çalışan işçilerin en az 1800 gün çalışmış olmaları aranmaktadır (SSGSSK. m. 40/4).

Yeraltında çalışanlar için süre sınırı olarak neyin anlaşılması gerektiği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir görüşe göre yeraltında çalışan bir sigortalının fiili hizmet süresinin tamamı herhangi bir sınıra tabi olmaksızın yaş haddinden indirilebilecektir³⁵. Fiili Hizmet Süresi Zammının Uygulanmasının Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliği'ne³⁶ göre "İkinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yapılan süre sınırı ile yaş haddi indirimindeki süre sınırı Yönetmeliğin 5. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tablonun (10) numaralı sırasında belirtilenlere uygulanmaz" şeklindeki düzenleme ile süre sınırının yer altında çalışan işçiler için yaş haddi bakımından da uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. (FHZY. m. 9/4). Ancak bu hükümden süre sınırı ifadesin-

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; 1978 doğumlu davacının 01.05.2005 tarihinden itibaren 2926 sayılı Kanun kapsamında Tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğu ve dosyadaki belgelerden herhangi bir tahsis talebinde bulunmadığı açıktır. Kaldı ki; tahsis talebinde bulunsa bile mevcut sigortalılık durumu ve yaşı dikkate alındığında hukuki yararının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Davacı sigortalının mevcut hale göre eldeki davanın açılmasında hukuki yararı bulunmadığı gözetilmeksizin hatalı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir." (Y10HD., 25.01.2013, E. 2012/21971, K. 2013/936).

³³ Aslanköylü, (2013): 1303; F. Başterzi, (2006): 131.

³⁴ Yeraltında çalışan işçiler dışında fiili hizmet süresi zammı uygulanacak işçiler açısından yaş haddinden yapılacak indirimin en fazla 3 yıl olacağı öngörülmüştür (m. 40/4).

³⁵ Aslanköylü, (2013): C. II, 1705; Tuncay-Ekmekçi, (2019): 527.

³⁶ RG., 27.09.2008, S. 27010.

den ne anlaşılması gerektiğine yönelik tam bir açıklık bulunmamaktadır³⁷. Fiili hizmet süresi zammının öngörüldüğü 40. maddenin üçüncü fıkrasında fiili hizmet süresi zammının yarısının 3 yılı geçmemek üzere yaş haddinden indirileceği belirtildikten sonra yer altında çalışanlar açısından süre sınırının dikkate alınmayacağı belirtilmiştir (SSGSSK. m. 40/3). Kanaatimizce sözü geçen süre sınırı ifadesinden hem yaş haddinden indirilmesi gereken 3 yıl hem de fiili hizmet süreleri anlaşılmalı ve tabloda belirtilen 180 günlük sürenin tamamının 3 yıllık sınıra tabi olmadan yaş haddinden indirilmesi mümkün olmalıdır³⁸.

Sonuç olarak 40. maddede belirtilen diğer işlerde çalışanlar için yaş şartı için üst sınır getirilmişken, yeraltında çalışan işçiler açısından yaş haddinden indirim konusunda azami bir sınır öngörülmemiştir³⁹. Böylelikle yeraltında çalışan bir işçi, 50 yaşın altında da kanunda aranan diğer şartları da yerine getirmek koşuluyla yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı bulacaktır⁴⁰.

Bir görüşe göre, yeraltında çalışanlar için öngörülen 50 yaş şartının da kademeli olarak 2036 yılından itibaren arttırılacaktır⁴¹. 28. madde hükmü incelendiğinde kademeli olarak arttırılan yaş şartının “a” bendinde belirtilen genel olarak kapsamdaki sigortalılar için arandığı anlaşılacaktır. Ancak bu hüküm kanun tarafından kolaylaştırılmış hükümler öngörülen yeraltında çalışan işçileri kapsamamaktadır. Diğer bir deyişle 2036 yılından itibaren başlayacak olan kademeli yaş artışının, erken yaşlananlar gibi kanun koyucu tarafından korunan kesimlerin kapsam dışında tutulduğu söylenebilecektir.

30.04.2008 tarihinden önce 506 sayılı SSK'na göre sigortalı sayılan ve yeraltında çalışan işçiler açısından da yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yaş koşulu aranmamıştır (SSGSSK. geç. m. 9/son). Burada yeraltında çalışan işçilerin yaşlılık sigortasından sağlanan haklardan faydalanabilmesi için yalnızca sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı şartlarını yerine getirmeleri şartı aranmıştır⁴². Bununla beraber geçici 9. maddede 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olmak kaydıyla maden işlerinde en az

³⁷ Süre sınırı ifadesinin tam olarak anlaşılamadığına ilişkin bkz. **Özer**, (2012): 374.

³⁸ **Alper** (2019): 293-294.

³⁹ **Sözer**, (2019): 418; **Tezel-Kurt** (2009): 305;

⁴⁰ **Aslanköylü**, (2013): C. II, 1705; **Polat**, (2011): 72;

⁴¹ **Polat**, (2011): 72.

⁴² Bu Kanunun yürürlük tarihinden önce bazı hükümleri yürürlükten kaldırılan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre sigortalı sayılanlardan;

a) En az 20 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde sürekli çalışan ve bu işlerde en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara yazılı talepleri halinde 28'inci maddenin ikinci fıkrasının (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığı bağlanır.

b) En az 25 yıldan beri Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde yeraltı münavebeli işlerinde çalışan ve bu işlerde en az 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen sigortalılara da 28'inci maddenin ikinci fıkrasının (a)

5 yıl çalışmış olanlar için yaş şartının 50 olarak uygulanacağı da kabul edilmiştir⁴³.

2. Yaş Koşulundan Muaf Olanlar

a. Cumhurbaşkanı, Başbakan, TBMM Başkanı ve Dışarıdan Atanan Bakanlar ile TBMM Üyeleri

Kanun birtakım özellikteki kamu görevlilerinin yaşlılık sigortasından faydalanma durumlarını ise ayrı bir hüküm altında değerlendirmiştir.

Cumhurbaşkanı ve TBMM Başkanının yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için yürütmekte oldukları görevlerini herhangi bir nedenle bırakmaları yeterli görülmüştür (SSGSSK. m. 43/1,3). Milletvekillerinin ve dışarıdan atanan bakanların ise sırf bu görevlerini yürütüyor olmaları ise yaşlılık sigortasından kendiliğinden faydalanmalarını sağlamayacaktır. Ancak bu görevlerini en az 2 yıl devam ettirmeleri yanında ayrıca 28. maddede aranan şartları yerine getirmeleri koşuluyla daha fazla yaşlılık aylığı alabilmelerine imkân tanınmıştır (SSGSSK. m. 43/6). Milletvekilleri ile dışarıdan atanan bakanlar için sağlanan tek ayrıcalık fiili hizmet süresi zammından faydalanmak suretiyle yaş haddinden indirim hakkının tanınması olmuştur (SSGSSK. m. 40/2-13).

b. Belirli Derecede Malul Olmasına Karşılık Malullük Sigortasından Yararlanamayan Sigortalılar

Sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce SSGSSK'nın 25. maddesine⁴⁴ göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve özürlü bulunup, bu nedenle malullük aylığına hak kazanamayanlar (%60'tan aşağı bir oranda

bendindeki yaş şartları aranmaksızın 8100 gün prim ödemiş sigortalılar gibi yaşlılık aylığı bağlanır (geç. m. 9/5).

⁴³ Geçici 9. maddede yeraltında çalışan işçiler için düzenlenen ayrıcalıklı koşullara, kanunun yaşlılık aylığı ile ilgili temel hükümler içerisinde yer verilmemesinin kasıtlı olarak mı yoksa hata sonucu mu olduğunun anlaşılacağı ifade edilmektedir (**Ergin**, (2007): 233).

⁴⁴ Madde 25- Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, 4'üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malül sayılır.

⁴⁵ Ancak, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün %60'ını veya vazifesini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz.

malul olanlar)⁴⁵ ile çalışma gücündeki kayıp oranının malullük aylığına hak kazanabilmek için aranan %60'lık orana ulaşmamış olan %40-%59 oranlarda malul sigortalılar açısından yaş şartı aranmamış⁴⁶, bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanmaları için prim ve sigortalılık süresini tamamlamaları

⁴⁵ “Davanın yasal dayanağı 5510 Sayılı Kanununun 28. maddesidir. 9.10.2008 tarihinde Kurumca düzenlenen matbu dilekçeyle malullük aylığı talebinde bulunan davacının, bu talebinin yeterli düzeyde çalışma gücü kaybı bulunmadığı için reddedildiği, 20.5.2009 tarihli talebi ile ilk talebinin 5510 Sayılı Kanununun 28. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesine yönelik istem üzerine, Kurumca davacıya prim borçlarını ödediği 29.7.2009 tarihini takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığı bağlandığı anlaşılmaktadır... Davacının 9.10.2008 tarihli dilekçesi, şekli olarak, 5510 Sayılı Kanununun 25. maddesi kapsamında malullük aylığı talebi niteliğinde görülse de, anılan dilekçe. Kurumca hazırlanan matbu dilekçe olup, davacının 26.10.1990 tarihli askeri hastane raporuna göre, rahatsızlığının sigortalı olarak çalışmaya başlamadan öncede mevcut olduğu gözetildiğinde ve ilk talebini açıklar nitelikteki 20.5.2009 tarihli dilekçe içeriği de nazara alındığında, davacının 9.10.2008 tarihli tahsis talebinin, anılan Yasanın 28. maddesi kapsamında yaşlılık aylığına yönelik olduğunun kabulü zorunludur...” (Y10HD., 13.06.2011, E. 2011/1530, K. 2011/8620).

⁴⁶ Aslanköylü, (2013): C. I, 1303; Arıcı, (2015): 368.

yeterli görülmüştür⁴⁷ (SSGSSK. m. 28/4,5)⁴⁸. Sözü geçen hükümle malullüğü

⁴⁷ 26.04.1993 tarihinden itibaren 1479 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı bulunan davacının, 30.10.2008 tarihinde Kurumdan malullük aylığı talebinde bulunduğu ve malullük şartları bulunmadığı için Kurumca talebinin ret edildiği, Kurumun ret kararı üzerine terditli talep içeren eldeki davanın açıldığı ve davacı yönünden malullük aylığı tahsis şartlarının bulunmadığı anlaşılmakla davanın yasal dayanağı 5510 sayılı Kanunun 28. maddesidir. 5510 sayılı Yasanın 28. maddesinin 5. fıkrasında “Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmet sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, Kurum Sağlık Kurulunca çalışma gücündeki kayıp oranının;

a) %50 ila %59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,

b) %40 ila %49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla ikinci fıkranın (a) bendindeki yaş şartları aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanırlar. Bunlar 94’üncü madde hükümlerine göre kontrol muayenesine tabi tutulabilirler.” hükmü ile, sigortalı iken çalışma gücünü kaybeden, ancak kayıp oranı 25. madde çerçevesinde malullük aylığı bağlanmasını gerektirir seviyede olmayan sigortalıların yaşlılık aylığı şartları düzenlenmiş bulunmaktadır. Hal böyle olunca, Kurumdan anılan yasal düzenleme çerçevesinde yaşlılık aylığı tahsis talebi bulunmayan davacının, dava tarihi ve sonrası itibarı ile yaşlılık aylığı tahsisini gerektirecek düzeyde malul sayılmayı gerektirecek hastalık veya özrünün bulunup bulunmadığının tespiti için, öncelikle tüm tedavi evrakının davacıdan ve ilgili kurumlardan sorularak temini ile, 5510 sayılı Yasanın 95. maddesinde öngörülen prosedür çerçevesinde, Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulundan davacının dava tarihi ve sonrasındaki çalışma gücü kayıp oranı belirlenmeli, anılan Kurul raporlarının Kurum açısından bağlayıcı olduğu gözetilmeli, davacının rapora itirazı halinde, Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden rapor alınmalı, raporlar arası çelişkinin bulunması halinde ise, Adli Tıp Genel Kurulundan çelişkileri giderecek şekilde rapor alınarak, davacının dava tarihi ve sonrasındaki çalışma gücü kayıp oranı tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenmeli, bu aşamadan sonra, davacının yukarıda zikredilen 28. maddenin 5. fıkrası çerçevesinde yaşlılık aylığı şartlarına haiz olup olmadığı ayrı irdelenmeli, anılan maddenin 10. fıkrasının “4’üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için ayrıca, yazılı talepte bulunduğu tarih itibarıyla genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığı nedeniyle prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması zorunludur.” hükmü gözetilerek varılacak sonuca göre karar verilmelidir, Y10HD., 02.07.2012, E. 2012/12413, K. 2012/12968 (Legalbank, E. T. 25.10.2013); Uyuşmazlık konusu yaşlılık aylığı tahsisini gerektirecek düzeyde malul sayılmayı gerektirecek hastalık veya özrünün bulunup bulunmadığının tespiti için, 5510 sayılı Yasanın 95. maddesinde öngörülen prosedür çerçevesinde, Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulundan çalışma gücü kayıp oranı (bu konudaki tüm mevzuat kapsamında ayrı ayrı değerlendirme yapılmak suretiyle) belirlenmeli, anılan Kurul raporlarının Kurum açısından bağlayıcı olduğu gözetilmeli, davacının rapora itirazı halinde, Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesinden aynı hususlara dikkate edilerek rapor alınmalı, raporlar arası çelişkinin bulunması halinde ise, Adli Tıp Genel Kurulundan çelişkileri giderecek şekilde yine bu konudaki tüm mevzuat kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmek suretiyle yeniden rapor alınarak, tahsis talep tarihindeki çalışma gücü kayıp oranı (sakatlık oranı) tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenmeli, sonucuna göre hüküm kurulmalıdır. (Y10HD., 16.10.2018, E. 2016/2231, K. 2018/8059; aynı yöndeki karar için bkz.: Y10HD., 13.06.2017, E. 2016/9812, K. 2017/5061).

⁴⁸ Maluller bakımından sosyal sigortalar sisteminde esas olan malullük sigortasından yararlanmaktır. Yaşlılık sigortasından sağlanmakta olan erken emeklilik imkânı iktisadî nitelikte değerlendirilmelidir. Malullük sigortasından faydalanma bakımından yaşlılık

sigortalılığından önce mevcut olanlara bir ayrıcalık tanınmakta ve bu şekilde malullük aylığı yaşlılık aylığına dönüştürülmektedir⁴⁹. Kolaylaştırılmış hükümler arasında da yaş şartı aranmadığından dolayı yalnızca sigortalılık süreleri ve prim ödeme gün sayısı şartlarının tamamlanması halinde normal emekliliğe nazaran çok genç denilebilecek yaşlarda yaşlılık sigortasından faydalanma imkanı yaratılmıştır. Gerçekten bu hüküm ile 18 yaşında çalışmaya başlayan ve maluliyeti dolayısıyla kolaylaştırılmış hükümlerden faydalanan bir sigortalının, yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi için yaş şartı aranmadığından 15 yıllık sigortalılık süresinin tamamlanması ile 33 yaşında çok genç denebilecek bir yaşta yaşlılık sigortasından yararlanma imkanı yaratılmıştır⁵⁰.

İlk defa çalışmaya başlamadan önce %60 ve daha fazla çalışma gücü kaybı bulunan ya da çalışmaya başladıktan sonra %40-59 arasında maluliyet oranına maruz kalanlar açısından yaş şartının aranmaması durumu yalnız ilk defa SSGSSK. döneminde sigortalı sayılanlar için değil, bu kanundan önce 506 ve 5434 sayılı kanunlara tabi olan sigortalılar için de geçerlidir (SSGSSK. geç. m. 10/1, geç. m. 4/6). Bu bakımdan hangi kanuna tabi olursa olsun %40-49 arasında maluliyet oranına maruz kalanlar için 18 yıl, %50-59 arasında malul olanlar için öngörülen 16 yıl sigortalılık süresinin tamamlanması ile 18 yaşında çalışmaya başlayan malul sigortalıların 36 ve 34 yaşını doldurunca yaşlılık sigortasından faydalandırılması sağlanmıştır⁵¹.

B. Belirli Bir Süre Prim Ödemek

1. Genel Olarak

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için bir diğer şart da uzun vadeli sigorta kolları priminin ödenmesidir. Nitekim yaşlılık sigortasından sağlanacak yardımların finansmanı açısından katılmalı rejim olarak ifade edilen sosyal sigortalarda, işverenin yanında sigortalının da prim ödeyerek bu sisteme katkıda bulunması amaçlanmıştır. Esas itibarıyla bu koşul, sigortalının ne kadar süre aktif sigortalı olarak sistemde kalması gerektiğini gösterir ve bu süre, benimsenen finansman sistemi de dikkate alınarak aktüeryal dengenin korunması suretiyle belirlenmektedir⁵². Bu bakımdan yaşlılık sigortasından faydalanabilmek için yaş şartı dışında belirli bir süre prim ödemek şartı da aranacaktır.

---

sigortasına nazaran daha kolay hükümler öngörüldüğünden malullük aylığı alan bir sigortalının yaşlılık sigortası kapsamında emekliliği düzenlenmemiştir (Ünal, (2012): 129).

⁴⁹ Okur-Laçiner, (2006): 70.

⁵⁰ Caniklioglu, (2012): 204; Ergin, (2007): s. 234.

⁵¹ Ergin, (2007): s. 234; Ergin, (2008): 181.

⁵² S. Baştzerzi, (2011): 2217.

2. Kanunda Öngörülen Prim Ödeme Koşulu

SSGSSK'nın 28. maddesinde 7200 gün ile 9000 günlük prim ödeme şartı getirildiği görülmektedir. Burada bahsedilen 7200 günlük prim şartı, hizmet sözleşmesi ile çalışan 4/1-a'liler için öngörülmüştür. Bağımsız çalışanların dahil olduğu 4/1-b'liler ile kamu görevlilerinin yer aldığı 4/1-c'liler için ise 9000 prim ödeme gün sayısı şartı kabul edilmiştir. Sigortalılar arasında haksız şekilde eşitsizlik oluşturan böyle bir ayırımın neden tercih edildiği de ayrı bir merak konusu olmuştur⁵³.

C. İŞTEN AYRILMA

Yaşlılık sigortasından sağlanan haklardan faydalanabilmek açısından maddi şartlar olarak yerine getirilmesi gereken yaş ve prim ödeme gün sayısı ile kimi sigortalılar için ayrıca aranan sigortalılık sürelerinin yerine getirilmesi başlı başına yeterli görülmemektedir.⁵⁴ Bunun yanında işten ayrılma ve kuruma başvuru şekli şartlarının yerine getirilmesi de aranmaktadır (SSGSSK. m. 28/9).

1. İşten Ayrılmayı Gerektiren Durumlar

a. Genel Olarak

Yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından şekli şartlardan ilki işten ayrılma olarak kabul edilmiştir⁵⁵. Zira kişilerin çalışma yaşamından çekildikten sonra gelirden yoksun kaldıkları nazariyle yaşlılık sigortasından faydalanmaları arzu edilmiştir. Diğer taraftan sosyal sigortanın aktif-pasif ve aktüeryal dengesinin korunması ve aktif nüfusa iş olanakları sağlanması işten ayrılma koşulunun getirilmesini gerektirmiştir⁵⁶. İşten ayrılma şartı diğer bir deyişle iş ilişkisinin son bulması koşulu işçiler, kamu görevlileri ve bağımsız çalışanlar için farklı şekillerde düzenlenmiştir. Bu bakımdan her bir sigortalı için işten ayrılma şartı ayrı ayrı değerlendirilecektir. Diğer taraftan işten ayrılmanın öngörülmesi karşısında 30.04.2008 öncesi sigortalı olanlar açısından işten ayrılma koşulunun şeklen yerine getirildiği ve uygulamada bu durumun farazi çıkış olarak adlandırıldığı da görülmektedir⁵⁷.

b. 4/1-a Sigortalıları İçin İşten Ayrılma

4/1-a kapsamındaki sigortalının çalıştığı işten ayrılmalarının yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9). İşçiler açısından iş ilişkisinin sonlandırıl-

⁵³ Yapılan bu ayırımın eşitsizlik oluşturduğu yönünde eleştiri için bkz.: **Ertürk**, (2008): 1051.

⁵⁴ **Ertan**, (2008): 242.

⁵⁵ **Okur**, (2010): 135; **Sözer**, (2019): 412; **Güzel-Okur-Caniklioğlu**, (2020): 531.

⁵⁶ **S. Baştizeri**, (2011): 2228.

⁵⁷ **Kuruca-Özdamar**, (2012): 115.

ması gerekmektedir⁵⁸. Ancak bu ilişkinin neden ve nasıl sonlandırıldığına SSGSSK. açısından bir önemi yoktur⁵⁹. 4/1-a kapsamında sigortalı olarak çalışmakta iken yaşlılık sigortasından faydalananların işlerine devam edebilmeleri ancak yaşlılık aylıklarının kesilmesi ile mümkün olacağından kanun koyucu doğal olarak bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için işten ayrılmaları gerektiği hükmünü öngörmüştür (SSGSSK. m. 28/9).

c. 4/1-c Sigortalıları İçin İşten Ayrılma Koşulu

Kamu görevlileri için ise emekliye sevk onayının alınması memuriyetin sona ermesi olarak öngörüldüğünden işten ayrılma koşulu emekliye sevk onayının alınmasından sonra işçilerin aksine irade dışı gerçekleşmektedir⁶⁰. Gerçekten 4/1-c kapsamındaki sigortalıların istekleri üzerine yetkili makamdan emekliye sevk onayı alındıktan sonra⁶¹ ilişkilerinin kesilmesinin yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9).

Özelleştirilmeleri sonucu sermayesindeki kamu payı %50'nin altına düşen kuruluşlar ile satış veya devri yapılmış olan kuruluşlarda çalışmakta iken emekliye ayrılanlar için emekliye sevk onayı aranmayacaktır. Bu kişilerden yaş haddi veya istek üzerine emekliye ayrılmak isteyenler için her durumda, istek tarihinden itibaren bir aylık süre sonunda ilişkilerinin kesilmiş sayılacağı kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 46/son).

4/1-c kapsamında yaşlılık sigortasından faydalananların işlerine devam edebilmeleri ancak yaşlılık aylıklarının kesilmesi ile mümkün olacağından kanun koyucu doğal olarak bu kişilerin yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri için işten ayrılmaları gerektiği hükmünü öngörmüştür (SSGSSK. m. 28/9).

B. İşten Ayrılmayı Gerektirmeyen Durumlar

4/1-(b) bendinde belirtilen sigortalının sigortalılığa esas faaliyete son verip vermeyeceğini beyan ettikten sonra yazılı istekte bulunmalarının yaşlılık sigortasından faydalanabilmek açısından gerekli olduğu Kanun tarafından

⁵⁸ İşten ayrılmadan yapılan başvurunun sırf bu nedenle geçersiz sayılmaması gerektiği salt yaşlılık aylığının başlangıcında bir etkinin söz konusu olacağı yönünde bkz. **Özer**, (2012): 196.

⁵⁹ **Sözer**, (2019): 412.

⁶⁰ **Sözer**, (2019): 413; **Ergin**, (2008): s. 184.

⁶¹ Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalıların emekliye sevk işlemleri Kanunun 48'inci maddesinde belirtilen makamların onayıyla tamamlanır. Ancak, özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı alınma süresi, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atanmaların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül eder. Özelleştirilmeleri sonucu sermayesindeki kamu payı %50'nin altına düşen kuruluşlar ile satış veya devri yapılmış olan kuruluşlarda çalışmakta iken emekliye ayrılanlar için emekliye sevk onayı aranmaz (SSİY., m. 56/3).

kabul edilmiştir (SSGSSK. m. 28/9). Bu hüküm çerçevesinde işten ayrılma şartının 4/1-a ve 4/1-c kapsamında çalışanlar için geçerli olduğunu söylemek gerekir. Zira kanun koyucu faaliyetine son verip vermeyeceğini belirleme yetkisini 4/1-b kapsamında sigortalılara tanımıştır. Gerçekten ileride de inceleneceği üzere tarım faaliyetleri hariç 4/1-b kapsamında çalışılması halinde bu kanuna göre yaşlılık sigortasından faydalananların yaşlılık aylıklarının kesilmeyeceği ve yaşlılık aylığı almaya devam edecekleri öngörülmektedir (SSGSSK. m. 30). Bu sebeple 4/1-b kapsamında sigortalı olanların yaşlılık sigortasından faydalanabilmeleri açısından işten ayrılma koşulu mutlak olarak kabul edilmemektedir⁶².

Son olarak tarım faaliyetlerinde bulunanların yaşlılık sigortasından faydalanmaları halinde tekrar çalışmaları yasaklanmadığından ve sosyal güvenlik destek primi ödemediği yaşlılık aylığı almaya devam edecekleri öngörüldüğünden tahsis talebinde bulunurken çalışmaya devam edip etmeyeceklerini dahi beyan etmelerine gerek görülmemiştir⁶³ (SSGSSK. m. 30/3).

D. Kuruma Başvurma

1. Başvurunun Kurum Tarafından Kabul Edilmesi

Sigortalının yaşlılık sigortasından faydalanması açısından örneği Kurumca hazırlanacak tahsis talep dilekçesi ile Kuruma başvurusu şart olduğu Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde hüküm altına alınmaktadır (SSİY., 56/1-b). Zorunlu emeklilik müessesesi ve emekliliğe sevk onayı gibi işlemler salt 4/1-c kapsamındaki sigortalılar için kabul edilmiş, buna karşılık 4/1-a ve 4/1-b kapsamındaki sigortalılar için ise çalıştıkları işyerinin kuruma bildirimde bulunmak ya da zorunlu veya kendiliğinden emeklilik gibi bir uygulama öngörülmemiştir⁶⁴. Bu bakımdan sigortalı kuruma başvurmadan kendiliğinden yaşlılık sigortasından faydalanabilmesi mümkün değildir⁶⁵. Bu bağlamda sigortalının yazılı talep koşulunu yerine getirmesini aranmaktadır. Başka bir deyişle öncelikle prim ödeme, yaş ve sigortalılık süresi şartlarını yerine getiren sigortalı işinden ayrılacak, ancak bunun yanında kuruma da yazılı olarak başvuracaktır.

Kanunda aranan yazılılık koşulunun yerine getirilmesi ile kimi zaman yaşlılık aylığı talebinin bulunup bulunmadığı anlaşılacaktır. Vatandaşların Kurumdan, yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığını veya başka bilgileri sorması da mümkündür. İşte bu noktada, söz konusu dilekçenin nasıl değerlendirilmesi gerekeceği önem taşımaktadır. Yine Kuruma yapılan yazılı başvurunun yasada değinilen başvurulardan olup olmadığı çekince yaratabil-

⁶² **Güzel-Okur-Caniklioğlu**, (2020): 532; **Sözer**, (2019): 412; **Tuncay-Ekmekçi**, (2019): 519; **S. Başterzi**, (2011): 2238; **Özer**, (2012):198.

⁶³ **S. Başterzi**, (2011): 2238.

⁶⁴ **Sözer**, (2019): 413; **Tuncay-Ekmekçi**, (2019): 518; **Şakar**, (2014): s. 238.

⁶⁵ **Özer**, (2012): 199.

mektedir. Sigortalının yaşlılık aylığı talebinde mi bulunduğu, yoksa Kurumdan bilgi mi istediği dilekçeden tam olarak anlaşılıyorsa, sigortalı lehine yoruma öncelik tanınması ve yaşlılık aylığı talebinde bulunduğu kabul edilmelidir⁶⁶. Ancak bunun dışında sigortalıya dilekçesinin açıklattırılması yoluna gidilmesi de uygun gözükmemektedir.

4/1-c kapsamındaki sigortalıların emekliye sevk işlemleri SSGSSK'nın 48. maddesinde belirtilen makamların onayıyla tamamlanır. Ancak, özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı alınma süresi, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atananların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül edecektir (SSİY. m. 56/3). Bu açıdan 4/1-c kapsamındaki sigortalıların yazılı başvuru şartını yerine getirmeleri aranmaktadır⁶⁷.

Kurum yazılı başvuru sonrasında yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını yerine getirip getirmediğini inceleyecektir. Koşulları yerine getirdiği kanısına ulaşılması halinde başvuruyu kabul edecek, aksi takdirde şartların oluşmadığı gerekçesiyle başvuruyu reddedecektir. Ret kararına karşı yargıya başvurulması halinde koşulların gerçekleşmediği kanısına varan mahkemenin de davayı reddetmesi akla gelecektir.

2. Başvurunun Kurum Tarafından Reddedilmesinin Ardından Kanunda Aranılan Koşulların Yargılama Safhasında Gerçekleştirilmesi

Yaşlılık sigortasından faydalanmak isteyen bir sigortalı öncelikle kanunda aranan şartları tamamlayacak ardından Kuruma başvuruda bulunacaktır. Ancak vatandaşlar kimi durumlarda kanunların yanlış yorumlanması dolayısıyla hak sahibi olduğunun düşünülmesi kimi durumlarda da fiili hizmet süresi zammı, borçlanma gibi hakların kullanılmasının sonraya bırakılması sonucu Kuruma erken başvuruda bulunmaktadırlar. İfade edilen durumlarda Kurum başvuruyu reddetmekte, uyumsuzluk yargıya intikal etmektedir. İşte yargılama aşamasında mahkemenin yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarının dava tarihinde gerçekleşmediği ancak yargılama sürecinde gerçekleştiği kanaatine varması halinde nasıl karar vermesi gerektiği kanunda açıklığa kavuşturulmamıştır.

Yargıtay'a göre sosyal devlet ilkesi içerisinde yer alan sosyal güvenlik hakkının çabuk bir şekilde temin etmek devletin vazifesidir. Ayrıca yargılama aşamasında tahsis koşullarının gerçekleşmesi halinde mahkemenin usul ekonomisi gereği de davayı kabul etmesi gerektiği kanaatine varılmaktadır. Gerçekten mahkemenin dava tarihinde koşulların oluşmaması gerekçesiyle davayı reddetmesi, kurumun ikinci başvuruyu da geri çevirmesi halinde si-

⁶⁶ Ertan, (2008): 244.

⁶⁷ S. Baştırzi, (2011): 2242.

gortalı tekrar dava açmak zorunda bırakılmış olacaktır. Bu bakımdan yargılama aşamasında koşulların gerçekleşmesi halinde de mahkemenin davayı kabul etmesi gerektiğine hükmedilmiştir⁶⁸. Gerçekten Yargıtay koşulların yargılama aşamasında yerine getirilmiş olduğunun tespit edilmesi halinde mahkemenin bu durumda koşulun gerçekleştiği tarihi takip eden ay başından itibaren yaşlılık sigortasından faydalanabileceğine hükmetmesi gerektiğine ilişkin kararlar vermektedir⁶⁹.

⁶⁸ “..506, 1479, 5510 sayılı Kanun hükümleri gereğince gelir/aylık bağlanmasına ilişkin davalarda, Kuruma başvuruda bulunulduğu tarih itibarıyla tümüyle oluşmayan tahsis koşullarının yargılama aşamasında gerçekleşmesi durumunda, özellikle, Anayasa'nın 141. maddesindeki, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının, yargının görevi olduğunu belirten hüküm, 6100 sayılı Kanunun “Usul ekonomisi ilkesi” başlıklı 30. maddesinde yer alan, hakimin, yargılamanın kabul edilebilir süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu yönündeki düzenleme, sosyal koruma, dayanışma, sosyal denkleştirme ve zorunluluk ilkelerine dayanan sosyal sigortalar, bireyin onuru ile kişiliğinin geliştirilmesi için kaçınılmaz ekonomik, sosyal ve kültürel hakların doyurulması temeline dayanan sosyal güvenlik hukukunun ilkeleri dikkate alındığında, bütün şartların yerine getirildiği tarihi izleyen ay başından itibaren gelire/aylığa hak kazanıldığının tespitine ilişkin hüküm kurulmalı, kuşkusuz, yargılama aşamasında gelir/aylık bağlama koşulları gerçekleşen sigortalı yönünden tahsis talep günü itibarıyla şartlar oluşmamakla, Kurumun dava açılmasına sebep olan herhangi bir haksız işleminin de bulunmadığı gözetilerek, yargılama giderleri buna göre değerlendirilmelidir..”, **(Y10HD., 02.10.2019, E. 2018/7282, K. 2019/6906)**; “..Yasal dayanakları 1479 sayılı Kanunun 24. ve geçici 10. maddesi olan ve 06.09.2007 tarihinde açılan davada, davalı Kuruma yaşlılık sigortasından aylık bağlanması isteminde bulunulduğu 23.03.2007 günü itibarıyla tahsis koşullarının tümüyle yerine getirilmediği belirgin olup, işbu davanın yargılama aşamasında, 21.03.1961 doğumlu davacının 14.08.1983 - 31.08.2000 dönemi ve 22.08.2002 tarihinden itibaren süregelen sigortalılığı ile 27.09.2006 günü bedeli ödenen (1) yıl (8) aylık askerlik borçlanması gözetildiğinde tahsis koşullarının, anılan Kanunun geçici 10. maddesinin 2. fıkrasının (d) bendi gereğince 05.12.2008 tarihi itibarıyla gerçekleştiği belirgin bulunmakla, özellikle 01.10.2011 günü yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun “Usul ekonomisi ilkesi” başlığını taşıyan 30. maddesinde yer alan, hakimin, yargılamanın kabul edilebilir süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu yönündeki düzenleme ile sosyal güvenlik hukuku ilkeleri dikkate alındığında, anılan tarihi izleyen ay başından itibaren aylığa hak kazandığının tespitine ilişkin hüküm kurulması gerekirken, mahkemece eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu, istem günü itibarıyla tahsis şartlarının tümüyle oluşmadığı gerekçesiyle buna yönelik talebin reddine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir. O halde, davacı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilerek hüküm bozulmalı, kuşkusuz, yargılama aşamasında aylık bağlama koşulları gerçekleşen davacı yönünden tahsis talep tarihi itibarıyla şartlar oluşmamakla davalı Kurumun dava açılmasına sebep olan herhangi bir haksız işlemin de söz konusu bulunmadığı gözetilerek, yeniden yapılacak yargılamada giderler davacı üzerinde bırakılmalıdır...”, **(Y10HD., 04.10.2012, E. 2012/19163, K. 2012/17371)**.

⁶⁹ “...Kabule göre de; 1479 sayılı Yasanın “Yaşlılık aylığından yararlanma koşulları”nı düzenleyen 35. maddesinin 1. fıkrasının a bendi gereği, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için sigortalının; yazılı talepte bulunması, talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olması gerekmekte olup, davacının tahsis talep tarihi itibarıyla prim borcunun varlığı karşısında; usul ekonomisi yönünden, davacıya prim borçlarını ödemesi için süre verilerek, prim borçlarının ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığı tahsisi gerektiği gözetilmeksizin,

Karar belirtilen gerekçelerle makul görülebilirse de davacının talebi dava tarihinden daha önceki bir zamandan itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine ilişkindir. Bu bakımdan verilen kararda taleple bağlılık ilkesi dikkate alınmamıştır. Bunun yanında yargı organının idarenin yerine işlem tesis edecek biçimde karar vermesi de kabul edilemeyecektir. Bu esaslara aykırı hareket edilmiş olması ancak sigorta hükümlerinin kamu düzeni ile bağlantılı olarak görülmesi ile açıklanabilecektir. Verilen kararın her ne kadar faydalı yönlerinin olduğu görülse de hukuk kurallarının ihlal edilip edilmediği de tartışmaya açıktır.

3. Kurumun Hatalı Bildirimi Nedeniyle İşten Ayrılan Kişinin Zararının Tazmini

Vatandaşların Kuruma başvurarak yaşlılık sigortasına hak kazanıp kazanmadıklarını öğrenmek istedikleri hususu yukarıda açıklanmış idi. Sigortalılar, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan bilgilendirmeler doğrultusunda hareket etmektedir. Bu açıdan yapılan bilgilendirmelerin kişileri yanıltması halinde zararın doğması da mümkündür. Zira kişiler bu bildirimde güvenip işlerinden ayrılmakta ve yanlışlığın fark edilmesinden sonra işlerine dönme imkanını bulamamaktadırlar. Bu sebeple davalı Kurumun sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanabileceğini bildirmesi üzerine, bu bildirimde güvenerek işinden ayrılan sigortalı, işinden ayrılıp işsiz kalmasından dolayı Kurumdan gerçek zararını isteyebilmelidir.

Yargıtay zararın nasıl tazmin edileceği hususunda da tespitler yapmaktadır. Buna göre davacı işten ayrıldığı tarihten, yaşlılık aylığı hak ettiği tarihe kadar eski işinde çalışmamaktan kaynaklanan gerçek zararını Kurumdan isteyebilecektir. Gerçek zarar hesabı yapılırken net kazanç yani işçinin ücretinden vergi kesintileri yapıldıktan sonra eline geçen miktar dikkate alınmalıdır. Ancak, davacının tazminat istediği tarihler arasında çalışması varsa, aldığı ücret miktarı da tazminattan indirilmelidir. Bununla beraber bu işyerinden aldığı ücret ayrıldığı işyerinden aldığı ücretten az ise, aradaki fark maddi tazminatın belirlenmesinde esas alınmalıdır. Ayrıca, davacının kasten kazanmaktan feragat ettiği miktar ile çalışmamaktan dolayı tasarruf ettiği kısım için, belirlenen zarar miktarından uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılması gerekir. Bu bağlamda kişiler yanlış bilgilendirme sonucu uğradıkları zararları haksız fiil hükümlerine göre tazminini talep edebilmelidirler⁷⁰. Yargıtay'ın

hatalı değerlendirme ile hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...”, (Y10HD., 31.12.2020, E. 2020/5333, K. 2020/7959).

⁷⁰ “Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1999/10-995 Esas, 1999/1011 Karar sayılı kararında benimsendiği üzere; davalı Kurumun davacıya yaşlılık aylığı bağlanabileceğini bildirmesi üzerine, bu bildirimde güvenerek davacı işinden ayrıldığı için ve Kurum bilahare hesabı yanlış yaptığını ve aylık bağlanamayacağını bildirmesi nedeniyle, **davacının işinden ayrılıp işsiz kalmasından dolayı Kurumdan gerçek zararını istemesi mümkündür.** Zira, Kurumun eylemi, sigortalı yönünden haksız fiil teşkil eder. Zararın hesaplama biçimine gelince; davacı işten ayrıldığı tarihten, yaşlılık aylığı hak ettiği tarihe kadar eski işinde çalışmamaktan

belirtilen ilkeleri doğrultusunda davanın genel hükümlere göre açılacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda davaya genel mahkemeler bakmakla görevlidir. Nitekim Yargıtay söze konu fiili haksız fiil olarak addetmektedir.

II. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMASI

A. Yaşlılık Aylığının Başlangıcı

Yaşlılık sigortasından yararlanma konusunda akla ilk gelen yaşlılık aylığı, toplum nazarında kullanılan tabiriyle emekli aylığıdır. Bu nedenle yaşlılık aylığı, yaşlılık sigortasından sağlanan temel bir hak olarak kendini göstermektedir.⁷¹

Yaşlılık sigortasından faydalanma koşullarını yerine getiren bir sigortalının hak kazandığı tarihten itibaren kendisine yaşlılık aylığı bağlanacağı yanılığısına ulaşılması mümkündür. Ancak Kanununun 30. maddesinde düzenlendiği üzere koşulları yerine getiren bir sigortalının talep tarihini takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığına hak kazanacağı belirtilmelidir.⁷² Gerçekten 4/1-a ve 4/1-b kapsamındaki sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazananla-

*kaynaklanan gerçek zararını Kurumdan isteyebilir. Kuşkusuz, gerçek zarar hesabı yapılırken, net kazanç dikkate alınmalıdır. Ancak, davacının tazminat istediği tarihler arasında çalışması varsa, aldığı ücret miktarı tazminattan indirilmelidir. Ne var ki, bu işyerinden aldığı ücret ayrıldığı, işyerinden aldığı ücretten az ise, aradaki fark maddi tazminatın belirlenmesinde esas alınmalıdır. Ayrıca, davacının kasten kazanmaktan feragat ettiği miktar ile çalışmaktan dolayı tasarruf ettiği kısım için, belirlenen zarar miktarından uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılması gerekir. Açıklanan yasal düzenlemeler çerçevesinde, somut olayda; **13.5.2013 tarihinden yaşlılık aylığı hak ettiği tarihine kadar ayrıldığı işyerinden alması gereken net maaşın esas alınıp, çalışması ile elde ettiği gelir veya kasten elde edilmeyenlerin mahsubu yapılarak ya da uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılmak suretiyle tespit edilecek olan gerçek zarar miktarı esas alınarak; davalıdan tahsiline karar verilecek maddi tazminat miktarının belirlenmesi gerekir (Y10HD., 24.10.2019, E. 2017/5304, K. 2019/7894); "...Dosyada alınan bilirkişi raporu ile ücret alacağı, ilave tediye ve ikramiye alacağı, yemek yardımı alacağı, giyim yardımı, sosyal yardım alacağı, iş güclüğü tazminat alacağı, vardiya alacağı, kıdem tazminatı alacağının hesaplandığı görülmektedir. Mahkemece bilirkişi raporu esas alınarak hüküm kurulmuştur. Ancak karar gerekçesinde hesaplanan bu bedelin fiili çalışmaya dayanmadığı ve davacının işsiz kaldığı dönemde çalışmamakla yaptığı tasarruflar ve yapmaktan kurtulduğu giderler ile diğer hususlar dikkate alındığında bu alacaktır %10 oranında indirim yapılması gerektiğinin belirtilmesi karşısında; toplam tazminat tutarına %10 oranında indirim uygulanmaması yerinde değildir. Bu itibarla mahkemece toplam 35.882,72 TL alacağına hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..."**, (Y10HD., 03.11.2020, E. 2020/2255, K. 2020/6283).*

⁷¹ **Okur**, (2011): 2158; **Pakin Akın** (2005): 124.

⁷² "...davacının 04/04/2016 tarihinde Kuruma başvurarak tahsis talebinde bulunduğu ve yaşlılık aylığına bu ayı takip eden aybaşı itibariyle hak kazandığı anlaşılmalı, buna göre ilk derece mahkeme kararının 1 no.lu bendinin c. fıkrasında "Davacının 04.04.2016 tarihi itibariyle emekliliğe hak kazandığının tespitine" dair verilen hükmün yanlış belirtilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..."", (Y10HD., 24.12.2020, E. 2020/6874, K. 2020/7587).

ra, yazılı istek tarihinden sonraki, 4/1-c kapsamındaki sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazananlara, yetkili makamdan alınan emekliye sevk onayı⁷³ üzerine görevleriyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden, (c) bendinde belirtilen sigortalılardan her ne şekilde olursa olsun görevinden ayrılmış ve daha sonra başka bir sigortalılık haline tabi olarak çalışmamış olanlar ile kontrol muayenesi sonucu aylığı kesilenlerden yaşlılık aylığına hak kazananlara ise istek tarihini takip eden ay başından itibaren aylık bağlanacağı hüküm altına alınmıştır (SSGSSK. 30/1). Ayrıca sigortalının aylığın ödenmesine başlanacağı tarihte hastalık sigortasından geçici iş göremezlik ödeneği alması durumunda, yaşlılık aylığının, geçici iş göremezlik ödeneği verilme süresinin sona erdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren başlayacağı, bağlanacak yaşlılık aylığının geçici iş göremezlik ödeneğinin aylık tutarından fazla olması halinde de aradaki farkın yaşlılık aylığı bağlanması talebini izleyen aybaşından itibaren başlanarak verileceği de belirtilmelidir.

Yaşlılık sigortasına hak kazandığı düşüncesiyle sosyal güvenlik kurumuna başvuran 4/1-b kapsamındaki sigortalının prim borçlarının bulunması halinde sonradan yapılan ödemeleri takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı bağlanacaktır⁷⁴. Yine hizmet borçlanması suretiyle aylık bağlanılmasına hak kazanılması durumunda borcun ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren aylık bağlanacaktır (SSGSSK. m. 41/3).

⁷³ Kamu görevlilerinin emekliye sevk onayları madde 48: 4'üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların yaşlılık, malüllük veya vazife malüllüğü işlemleri; a) Re'sen emekliye sevk hallerinde, sigortalının çalıştığı göreve atamasındaki usüle göre atamaya yetkili makamın, b) İstek üzerine veya yaş haddi, malüllük veya vazife malüllüğü hallerinde kamu idaresinin en yüksek amirinin, c) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri için Meclis Başkanlığının, belediye başkanları için belediye encümeninin, illerin daimi komisyon üyeleri için il valiliğinin, çalıştıkları kamu idareleri ile ilişkileri kesilmiş olup da bir kanunla sigortalılık hakkı devam edenler için daha önce görev yaptıkları son kamu idaresinin en yüksek amirinin, d) Kurumların yönetim kurulu üyelerinin istek, malûliyet ve yaş haddi hallerinde, atanmalarında atamayı yapan kurumun en yüksek amirinin, e) Danıştay Başkanının istek, malûliyet ve yaş haddi hallerinde Başbakanlık, Sayıştay Başkanının aynı halleri için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı onayı ile tekemmül eder.

Özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayı, talep tarihinden itibaren bir ayı geçemez. Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atananların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile tekemmül eder.

⁷⁴ "...Mahkemece, davacının, İstanbul Barosu tarafından emekliliğe sevk edildiği 09.08.2006 tarihi itibarıyla (primi sonradan ödenen süreler dışlanarak) primi ödenmiş gün sayısı belirlenip, yaşlılık aylığı tahsis koşulları buna göre değerlendirilmelidir. Anılan tarih itibarıyla tahsis koşullarının gerçekleştiğinin anlaşılması durumunda, sonradan ödenen prim günlerinin yaşlılık aylığı hesabında gözetilmesi mümkün olmayacaktır. Davacının, 09.08.2006 tarihi itibarıyla ödenen prim gün sayısının, yaşlılık aylığına yetmemesi durumunda ise, sonradan yapılan ödemeleri takip eden aybaşından itibaren aylığına hak kazanılacaktır. Bu durumda, 2006 yılı Ağustos ayından sonra ödenen prim gün sayısının, yaşlılık aylığının hesabında gözetilmesi gerekir...", (Y10HD., 18.01.2013, E. 2012/20276, K. 2013/450).

Yaşlılık sigortasında aranan koşulları yerine getirmesine karşılık Kurum tarafından talebin reddedilmesi halinde açılan yaşlılık aylığı tahsis davasında ödenmeyen her bir aylık için ödenmeyen dönemden itibaren faiz işletileceği de kabul edilmektedir. Ancak burada 5510 sayılı Yasa'nın 42. maddesinin "Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir." hükmü uyarınca, Kurum'un, yaşlılık aylığı tahsis tarihini takip eden 3 aylık sürenin sonundan itibaren faiz alacağı ile sorumlu tutulacağı kabul edilmektedir⁷⁵. Bu doğrultuda uygulanacak faiz türü de yasal faiz olacaktır⁷⁶.

⁷⁵ Mahkemece, davacının 26.10.2016 tahsis talep tarihi izleyen 01.11.2016 tarihi itibarıyla yaşlılık aylığı hak kazandığının tespitine dair karar verilmesi isabetli ise de, aylıkların geç ödenmesi nedeniyle işleyen faizler bakımından, 5510 sayılı Yasa'nın 42. (506 sayılı Yasa'nın 116.) maddesinin "Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir." hükmü uyarınca, **Kurum'un, yaşlılık aylığı tahsis tarihini takip eden 3 aylık sürenin sonundan itibaren faiz alacağı ile sorumlu tutulacağı** nazara alındığında, mahkemece bu durumun dikkate alınmaması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir...", (Y10HD., 15.09.2020, E. 15.09.2020, K. 2020/4400); Mahkemece, dava açıldıktan sonra davacının tahsis talep ettiği tarih itibarı ile Kurumca aylık bağlanması nedeni ile davanın konusu kalmadığından, bu hususta karar verilmesine yer olmadığına, dair karar verilmesi isabetli ise de, aylıkların geç ödenmesi nedeniyle işleyen faizler bakımından, 5510 sayılı Yasa'nın 42. maddesinde yer alan; "Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir." hükmü uyarınca, Kurum'un, yaşlılık aylığı tahsis tarihini takip eden 3 aylık sürenin sonundan itibaren faiz alacağı ile sorumlu tutulacağı nazara alındığında, mahkemece bu durumun dikkate alınmaması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

⁷⁶ Ne var ki; bu aykırılığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden, karar bozulmamalı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 370/2. maddesi gereğince verilen karar, düzeltilerek onanmalıdır. ....Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi kararının HMK'nın 373/1 maddesi gereği kaldırılması ile Antalya 2. İş Mahkemesinin 18.10.2018 tarihli hükmünün, ikinci fıkrasının tamamen silinmesi ile yerine; "2-Davacıya 01.05.2014 tarihinden itibaren bağlanan yaşlılık aylıklarına, 01.08.2014 tarihinden başlayarak, her bir aylığın ödenmesi gerektiği tarihten itibaren faiz yürütülmesi gerektiğinin tespitine" ibaresinin yazılmasına.....(Y10HD., 04.06.2020, E. 2019/3081, K. 2020/2826).

⁷⁶ "...Mahkemece, davacının tahsis talep ettiği 01.03.2016 tarihi itibarı ile aylığa hak kazanmış olduğuna dair karar verilmesi isabetli ise de, aylıkların geç ödenmesi nedeniyle işleyen faizler bakımından, 5510 sayılı Yasa'nın 42. maddesinin "Kurum, sigortalıya veya hak sahiplerine bağlanacak gelir, aylık veya toptan ödemeleri, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir." hükmü uyarınca, Kurum'un, yaşlılık aylığı tahsis tarihini takip eden 3 aylık sürenin sonundan itibaren faiz alacağı ile sorumlu tutulacağı nazara alındığında, mahkemece bu durumun dikkate alınmaması isabetsiz olduğu gibi, davacının talebinde, 01.03.2016 tarihinden itibaren faiz istenmiş olması karşısında, mahkemece kısmen kabul yerine tam kabule dair karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir. ... 01.03.2016 tarihinden itibaren davacının yaşlılık aylığına hak kazandığının tespiti ile 01.06.2016 tarihi başlangıç kabul edilerek, her

5434 sayılı ESK'ya göre emekli aylığına hak kazandığının tespitine yönelik davalara idari yargı mahkemeleri bakmakla görevli iken⁷⁷ SSGSSK'dan doğacak yaşlılık sigortasına ilişkin uyuşmazlıklarda iş mahkemelerinin görevli olduğu da belirtilmelidir⁷⁸ (SSGSSK. m. 101).

B. Yaşlılık Aylığının Ödenememesi Sebebiyle Kurum Tarafından Avans Verilmesi

Aylık bağlama işlemlerinin gecikmesi sonucu aylıklarının ödenememesi riskini göz önüne alan kanun koyucu yaşlılık sigortasından faydalanan sigortalıların bu Kanunun uygulanması bakımından hak ettikleri alacaklarının süresi içinde ödenememesi halinde, kurumun sigortalılara avans vermeye yetkili olduğunu hüküm altına almıştır (SSGSSK. m. 97/6). Bu hüküm ile aylıkların ödenmemesi halinde işyerinden ayrılmış olan sigortalının başkaca da bir gelirinin olmaması nazara alınarak geçim sıkıntısı içine düşmesinin önüne geçilmek istenmiştir⁷⁹.

C. Aylıkların Hesaplanması

4/1-a ve b bentleri kapsamındaki sigortalılar ile aynı fıkranın (c) bendine göre 15.10.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığı, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en

bir aylık için aylığa hak kazanılan tarihten itibaren yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya ödenmesine, faize ilişkin fazla istemin reddine,..” (Y10HD., 21.01.2020, E. 2019/4310, K. 2020/366).

⁷⁷ “Dosya kapsamı incelendiğinde, 5434 sayılı Kanun kapsamında emekli aylığı bağlanması için işlemleri yapılan davacı gerekli şartları taşımadığının bildirilmesi üzerine tekrar 15.03.2010 tarihinde Kredi Yurtlar Kurumunda güvenlik görevlisi olarak çalışmaya başladığı, bir süre daha çalıştıktan sonra davacıya 15.03.2011 tarihinde emekli aylığı bağlandığı, bu arada davacının lehine karar verilen hizmet tespiti davasının 02.04.2012 tarihinde kesinleştiği, emekliye sevk işlemlerinin yapıldığı 20.03.2009 tarihinde şartları taşıdığından bahisle işten ayrıldığı 20.04.2009 tarihi ile yeniden işe başladığı 15.03.2010 tarihleri arasında davalı Kurumun hatası nedeniyle maaş alamadığı iddiasıyla ödenmeyen aylıkların faiziyle ödenmesi için işbu davanın açıldığı anlaşılmış olup, yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, 5510 sayılı Kanunun geçici 4'üncü maddesi gözetildiğinde taraflar arasındaki hukuki uyuşmazlığın çözümünde 506 veya 5510 sayılı Kanunun uygulama yeri bulunmadığından, sözü edilen 134 ve 101'inci madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış iş mahkemeleri görevli olmayıp, bu tür davalar **idari yargının görev alanı içerisinde yer almaktadır.**”, (Y10HD., 31.03.2016, E. 2014/27717, K. 2016/4590); “...Somut olayda, davacının 01/12/1986-14/06/1988 tarihleri arasında vekil öğretmen olarak Emekli Sandığına tabi olarak çalıştığı sabit olup, davacı, **Emekli Sandığı İştirakçiliğine tabi hizmetinin fiili başlangıç tarihinin 17/11/1986 tarihi olarak tespit ve tescili talep ettiğinden uyuşmazlığın çözümünün idari yargının görev alanına girdiği.**”, (Ankara BAM., 10HD., 12.10.2020, E. 2019/1293, K. 2020/1165).

⁷⁸ F. Başterzi, (2006): 100; Aslanköylü, (2013): C. II, 2606-2609.

⁷⁹ Kuruca-Özdamar, (2012): 138.

son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının %100'ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının %30'unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan güncelleme katsayısı⁸⁰ ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibarî hizmet süresi ile fiilî hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır (SSGSSK. m. 29/1,2).

Aylık bağlama oranı, sigortalının yaşlılık sigortasına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için %2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınacaktır. Ancak aylık bağlama oranı %90'ı geçemez (SSGSSK. m. 29/3). Bu bağlamda 18 yaşında çalışmaya başlayan bir sigortalının 63 yaşından sonraki çalışmalarının aylık bağlama oranını değiştiremeyeceği anlaşılmaktadır.

SSGSSK. gereğince yaşlılık sigortasından sağlanan yaşlılık aylığı, güncel ortalama kazanç ile aylık bağlama oranının çarpılması sonucu belirlenmektedir⁸¹. Ortalama aylık kazanç, prime esas kazancın, ait olduğu yıldan yaşlılık aylığı talep tarihine kadar geçen süre içerisinde geçen yıllar için güncelleme katsayısı ile güncellenmesi sonucu bulunan miktarın toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle tespit edilecektir⁸².

Söze konu hükümler çerçevesinde sigortalının ödediği primlerin ilk yılları için daha çok, daha sonraki dönemi için daha az oranda aylık bağlanması sistemi terk edilerek her yıl için sabit oran belirlenmiştir⁸³. Kanun koyucu bu düzenleme ile daha fazla aylığa hak kazanmak isteyen sigortalıların daha uzun süre sistemde kalmalarını arzu etmektedir⁸⁴.

Sigortalının aylık başlangıç tarihindeki aylığı hesaplanırken, hesaplanan aylığın başlangıç tarihinin yılın ilk yarısına rastlaması halinde Ocak dönemindeki artışlar dikkate alınarak oran belirlenirken, ikinci yarısına rastlaması halinde ise önce ocak dönemindeki artış orana yansıtılacak ardından da Temmuz ödeme dönemi için gelir ve aylıklara uygulanan artış oranları dikkate alınacaktır (SSGSSK. m. 29/son).

SSGSSK. yaşlılık aylıklarının hesaplanması sonucu çıkacak miktarın alt sınırını da belirlemiştir. Buna göre de sigortalıya bağlanacak yaşlılık aylığının hesabına esas tutarın çalışma sürelerindeki her yıl için 82. maddeye göre tespit edilen prime esas günlük kazanç alt sınırları dikkate alınarak, talep veya ölüm yılına ait Ocak ayı itibariyle 29. maddenin ikinci fıkrasına göre belirle-

⁸⁰ Güncelleme katsayısının hesabında, en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı veya sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının eksi olduğu yıllarda eksi değerler sıfır olarak dikkate alınacaktır (SSGSSK. m. 3/son).

⁸¹ **Şakar**, (2014): 253; **Kuruca-Özdamar**, (2012): 132.

⁸² **Aslanköylü**, (2013): C. I, 1365.

⁸³ **Ergin**, (2007): 265; **Aslanköylü**, (2013): C. I, 1365.

⁸⁴ **Ergin**, (2007): 265.

nen ortalama aylık kazancın %35'inden, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eşi veya çocuğu varsa %40'ından az olamayacağı hüküm altına alınmıştır⁸⁵ (SSGSSK. m. 55/3). Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince bağlanan kısmi aylıkların ise ifade edilen alt sınıra dahil olmadığı da ayrıca öngörülmüştür (SSGSSK. 55/3).

Özetle yaşlılık aylığının hesaplanmasında (Her yılın prime esas kazancı * güncelleme katsayısı) / Toplam prim ödeme gün sayısı * 30 şeklinde bir formül kullanılacaktır⁸⁶.

D. YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMAMASI NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR

1. Toptan Ödeme

Yaşlılık sigortasının varlık nedeni yaşlılık riskinden dolayı çalışma hayatından yoksun kalan kişilere devamlı gelir olanağı sağlamaktır⁸⁷. Yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli şartlardan olan prim ödeme şartının kısmen yerine getirilmesi ve sigortalı tarafından sağlanan bu edimlerin yaşlılık sigortasından faydalanmaya yeterli olmaması halinde tahsil edilen primlerin de iadesi gündeme gelecektir. Bu bakımdan kanun koyucu belirli şartlarla işçi, kamu görevlisi ve bağımsız çalışanlar arasında bir ayırım gözetmeksizin bir defaya mahsus olmak üzere toptan ödeme suretiyle ödenen primleri geri isteme haklarının bulunduğunu kabul etmiştir⁸⁸.

4. maddenin birinci fıkrasının; (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar ile bu Kanuna göre ilk defa (c) bendi kapsamında sigortalı olanlardan, herhangi bir nedenle çalıştığı işten ayrılan veya işyerini kapatan ve yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli yaş şartını doldurduğu halde malüllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan sigortalıya, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri kapsamında ise kendi adına bildirilen, (b) bendi kapsamında ise ödediği malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin her yıla ait tutarı, primin ait olduğu yıldan itibaren yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için, her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek toptan ödeme şeklinde verileceği hüküm altına alınmıştır (SSGSSK., m. 31/1). Mülga 506 sayılı Kanununun 506 sayılı Yasanın 64. maddesinde; "Sigortalı olarak çalıştığı işten ayrılan ve malüllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan,

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş bulunan sigortalıya,

⁸⁵ Bu hüküm ile yaşlılık aylıklarının neredeyse asgari ücretin 1/3'üne kadar indirilmesi söz konusudur (Ertürk, (2008): 1053).

⁸⁶ Ergin, (2007): 264; Ergin, (2008): 182.

⁸⁷ Sözer, (2019): 427; Tuncay-Ekmekçi, (2019): 539.

⁸⁸ Sözer, (2019): 427; Tuncay-Ekmekçi, (2019): 539; Uşan, (2009): 226.

b) 50 yaşını doldurmuş bulunan ve erken yaşlanmış olduğu tespit edilen sigortalıya, Kendisinin ve işverenlerinin ödediği, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin toplamı, yazılı isteği üzerine toptan ödeme şeklinde verilir.” hükmü düzenlenmiştir. Yargıtay’a göre 5510 sayılı Kanununun 31. maddesinde daha lehe hükümler mevcut olup 506 sayılı Kanuna göre prim ödemesi yapılan sigortalının toptan ödemesi 5510 sayılı Kanun dönemine rastlamakta ise bu kanun hükümlerinin uygulanması gerekir⁸⁹.

Toptan ödeme kurumu sayesinde yaşlılık sigortasından faydalanma koşulları içerisinde yer alan yaş şartını yerine getirmiş ancak prim ödeme gün sayısı şartını yerine getiremeyenler için kanun koyucu tarafından bir iyileştirici düzenleme getirilmiştir. Ancak sosyal sigortalarda gelir bağlanmasının esas olmasından hareketle toptan ödeme ya da aylık alabilme noktasında sigortalının tercih yetkisi bulunmamaktadır⁹⁰. Bu bakımdan sigortalıya tanınmış olan toptan ödeme hakkını, yaşlılık sigortası koşullarından prim ödeme şartını yerine getiremeyenler için öngörülmüş bir istisnai düzenleme olarak kabul etmek gerekir. Yaşlılık aylığına alternatif bir hüküm olarak düşünülmemelidir.

Yaşlılık aylığı almakta iken tekrar çalışmaya başlayanlar uzun vadeli sigorta kolları primi ödemediklerinden, aylıkları kesilmeksizin ödenmiş olan sosyal güvenlik destek primleri veya bildirilmiş süreler için toptan ödeme yapılmayacaktır (SSGSSK. m. 30/3-b).

4/1-a ve b kapsamındaki sigortalılar için bu Kanuna göre yapılacak toptan ödemelerin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki hizmet sürelerine ait bölümü, bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla hesaplanarak, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile toptan ödemenin yapılmasına ilişkin yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için her yılın güncelleme katsayısı ile çarpılarak bulunan tutar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki süreler için bu Kanuna göre hesaplanan toptan ödeme tutarına ilâve edilerek ödenir (SSGSSK. geç. m. 4/1). 5434 sayılı ESK. bakımından ise 82. maddede toptan ödeme hakkı tanınacak haller belirtilmiştir. Buna göre de; yaş haddinden dolayı emekliye ayrılanlardan veya 61 yaşını doldurarak emekliye ayrıl-

⁸⁹ “Somut olayda sigortalının 01.04.1977-30.09.1979 tarihleri arasında toplam 900 gün 506 SY tabii çalışmasının olduğu ve adına yaşlılık aylığı bağlanmadığı, dava sırasında 19.11.2013 tarihinde vefat ettiği, tek mirasçısı eşinin davaya devam ettiği, Kurumun tahsil ettiği primleri yıllarca kullandıktan sonra olduğu gibi iade etmesi hakkaniyete aykırı olduğu halde mahkemece davanın 0,03 TL primin iadesi şeklinde karar verilmesi hatalı olmuştur. Yapılacak iş; 5510 sayılı Yasanın 31. maddesinin sigortalının lehine düzenleme getirdiği gözetilerek, primlerin yatırıldığı tarihten itibaren güncellenerek 5510 sayılı Yasanın 31. maddesi kapsamında toptan ödeme ile iade edilmesi gerektiği ve bu miktarın tespiti için uzman bilirkişiden rapor alınmak suretiyle oluşacak sonuca göre karar vermekten ibarettir.” (Y21HD., 11.06.2015, E. 2014/17969, K. 2015/13480).

⁹⁰ Tuncay-Ekmekçi, (2019): 539.

malarını isteyenlerden, fiili hizmet müddetleri 15 yıldan az olanlara; subay ve askeri memurlarla, gedikli subay ve gedikli erbaşların ahlak noktasından hüküm ile veya yetersizlik veya disiplin sebeplerinden dolayı sicilleri üzerine veyahut askeri mahkemelerce verilecek kararlar üzerine kurumlarınca resen ve bunun dışındaki kamu görevlilerinden ahlak ve yetersizlik sebeplerinden dolayı yönetmeliğine göre sicilleri üzerine kurumlarınca resen; ilişkileri kesilenlerden fiili hizmet müddetleri 25 yılı doldurmamış olanlara toptan ödeme yapılacağı öngörülmüştür (5434 sy. ESK. m. 82).

5434 sayılı ESK'ya tabi olanlar bakımından iştirakçilerin kesenek iadesi hakkına da sahip olacakları kabul edilmiştir⁹¹. Fiili hizmet süresi 5 yıl ile 10 yıl arasında olanlardan istifa edenler; (Milletvekilliğine seçilmek üzere seçim kanununda yazılı müddet içinde istifa etmiş olupta milletvekili seçilmiş bulunanlar hariç), istifa etmiş sayılanlar; emeklilik hakkı tanınmayan kadrolara nakil suretiyle tayin edilenler; belediye başkanlığından veya il daimi komisyonu üyeliğinden 39. maddenin (b) fıkrasında yazılı duruma girmeden ayrılanlardan emeklilik hakkı tanınan bir vazifeye tayin edilmemiş veya 40. maddede yazılı yaş hadleri sebebiyle tayin edilememiş olanlar; idareten veya cezaen vazifelerine son verilenler; asillikleri tasdik olunmuyarak vazifelerine son verilen stajyerler ve adaylar; bakanlık emrine alınanlardan, kurumlarca teklif edilen eski vazifelerine eşit veya bir aşağı derecedeki emeklilik hakkı tanınan vazifeleri kabul etmemek suretiyle ilgisi kesilerek aylıksız duruma geçenler; kadro yüzünden açıkta kalanlardan aylıksız veya ücretsiz duruma girenler; kadroları kurumlarınca geçici hale getirilenler; 92. madde gereğince emeklilik hakkı düşen iştirakçiler; harp okulları ve astsubay meslek yüksek okullarındaki öğrenciler ile astsubay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitime tâbi tutulanlardan eğitimlerini tamamlayamayarak ayrılanlar (Yalnız öğrenci aylıklarından kesilen miktarlar); muvazzaflık hizmetini kısa veya tam olarak yapmak üzere vazifeleri ile ilgileri kesilmek suretiyle silah altına alınan iştirakçilerle, seferberlik, talim veya manevra için er olarak silah altına alınan ve vazifeleri ile ilgileri kesilen hizmetliler; aşağıda yazılı sebeplerle, emeklilik hakkı tanınan vazifelerden ayrılanların, sandıkla ilgileri kesilir ve o tarihe kadar aylık ve ücretlerinden kesilerek Sandıkta birikmiş kesenekleri (34 ve 38. maddelerde yazılı kesenek ve karşılık toplamlarının kesenek itibar edilen kısımları dahil) faizsiz olarak kendilerine ödenir (5434 sy. ESK. m. 87,88).

Toptan ödeme talep hakkının ne kadar süre içerisinde kullanılacağına ilişkin SSGSSK'da bir hüküm yer almamaktadır. Bu bakımdan Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan zamanaşımı süreleri dikkate alınabilecektir⁹². Toptan ödeme hakkını kullanan bir sigortalının daha sonra tekrar çalışabilmesine de

⁹¹ Özer, (2012): 183; A. Şimşek, (2010): 132-133.

⁹² Tuncay-Ekmekçi, (2019): 540.

bir engel bulunmadığından tekrar çalışma hayatına giren sigortalının toptan ödeme olarak aldığı primleri iade etmekle yükümlü tutulmamıştır⁹³.

2. İhya

Toptan ödeme yapılması için tasfiye edilmiş sürelerin canlandırılması ve bu sürelerin hiç toptan ödeme yapılmamış gibi işlem görmesi için de kanun koyucu ihya müessesesini getirmiştir⁹⁴. İhya önceden primi alınarak tasfiye edilmiş sosyal sigorta ilişkisinin yeniden kurulması diğer bir deyişle biten yaşlılık sigortasından faydalanmak için ortadan kaldırılan sigortalılık süresinin yeniden kurulması anlamını taşımaktadır⁹⁵. İhya müessesesi ile toptan ödeme alınmak suretiyle tasfiye edilmiş süreler tekrar sigortalılık süresi olarak kabul edildiğinden yaşlılık sigortasından faydalanmak için gerekli olan sürenin tamamlanıp tamamlanmadığı da bu süreler ile birlikte dikkate alınacaktır⁹⁶.

SSGSSK'na göre toptan ödeme yapılarak hizmetleri tasfiye edilmiş bulunanlardan, yeniden bu Kanuna tabi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olanlar, yazılı olarak müracaat etmeleri halinde, aldıkları toptan ödemenin ödeme tarihi ile yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayısı ile güncellenerek bulunan tutarın ilgiliye tebliğ tarihini takip eden ayın sonuna kadar ödemeleri halinde, bu hizmetler ihya edilerek bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınır (SSGSSK. m. 31/2). Bu Kanunun 4/1-a ve b bentleri kapsamındaki sigortalılar için bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce toptan ödeme yapılarak tasfiye edilen hizmetlerin 31, 36 ve 41. maddelere göre ihyasında veya borçlanılmasında, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre hesaplanan tutarı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile ihya talebine ilişkin yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için, her yılın güncelleme katsayısı ile çarpılarak bulunan değeri dikkate alınır (SSGSSK. geç. m. 4/2).

⁹³ **Tuncay-Ekmekçi**, (2019): 540.

⁹⁴ **Şakar**, (2014): s. 258-259.

⁹⁵ **Sözer**, (2019): 431.

⁹⁶ **Özer**, (2012): 191.